

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҢУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

ОГНИ НЬУРБЫ

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительства, Ньурба улуунун «Ньурба» («Огни Ньурбы») хаһыат редакцията» автономнай тэрилтэ

Сандал саас бырааһынньыгынан!

Дьахтарга хас хоһоон ананна?
Ааһаннын сиппэккин буолаба,
Сулуустар кэриэтэ элбэхтэр,
Араастаан дьиримнээн ооннуулар.

Быһыытын - майгытын кэрэхсээн,
Үйэни үйэнэн унуордаан,
Кун ыраас сырдыгар ырылаан,
Ыллаба ырыаһыт алгыстаан.

Дьахтартан сылтанан хас сэрии?
Төһөлөөх эр бэрдэ оһунна?
Айылба биир күүстээх кэрэтэ

Адьырба кыыл тэнэ кыахтаба.

Боотурдар тангара онгостон,
Сэриигэ киирээри тураннар,
Мээнэбэ үгнэттэр буолаба,
Илбис Кыыс аатыгар тонхойон.

Эр киһи олоһун - дьаһабын,
Дьылбатын дьахтара быһаарар.
Үчүгэй дьахтарга түбэспит

Аан Дойду дьылбатын быһаарар.

Куйаар ситимиттэн.

Күндү кэрэ аңаардарбыт!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин салалтатын уонна тус бэйэм ааппыттан маннайгы сааскы бырааһынньыгынан - Аан дойду дьахталларын күнүнэн ис сүрэхпиттэн истинник эбэр-дэлибин!

Саха сириин Далбар хотуттарын дьыалабыай хаачыстыбалара, дьобурдара өрөспүүбүлүкэ олоһун бары эйгэтигэр чабылхайдык көстөр. Кырдьыга даһаны, дьахтар баһылаабатах идэтэ дин суох! Эһиги туһалаах баайы сиртэн хостоһунтан сабалаан сударыстыбаны салайыыга тийээ ситиһиллээхтик үлэлигит.

Ону тэнэ, эһиги мэлдьи истинг ийэ, тапталаах кэргэн, эйбэс эбэ, кыһамньылаах эдьий, балыс уонна нарын кыыс оҕо буолан олохтунун сырдатабыт, алаһа дьыэбитин араҕаччылыгыт, иэримэ дьыэбитин иччиллигит. Аламабай сыһангытынан, абылыр кэрэбитинэн бу Орто дойдуну тапталынан угуттуугут, үтүөнү үкэстэбит. Биһигинэн киэн туттаргыт туһугар эр дьон ситиһиллээх, күүстээх, бастыгтан бастыг буоларга дьулуһабыт.

Бүгүн эһиэхэ - Россия Федерациятын көмүскэлигэр туруммут, анал байыаннай дьыыһыга эйэлээх олох иһин туруулаһа сылдьар байыаннай сулуусалаахтарбыт ийэлэригэр, ойхотуругар, эдьийдэригэр, балыстарыгар, кыргыттарыгар - ураты долгутуулаах кун: ким кэргэнин, ким аҕатын, оҕотун, убайын, быраатын, доборун, ким таайын, абаҕатын ахтар-саныыр, суохтуур. Бу күннэргэ Саха сириин уонна бүтүн Россия олохтоохторо эһигини кытта биһигэ чугас дьоммут туһугар долгуһабыт.

Байыаннай сулуусалаахтары уонна кинилэр дьыэ кэргэттэрин өйүүр, кинилэргэ көмөлөһөр Саха сириин волонтердарын хамсааһынын кэрэ аңаардарыгар махтанабын уонна эбэр-дэлибин!

Барыгытыгар кытаанах доруобуйаны, баҕа санаа туолуутун, ситиһиллэри уонна дьолу баҕарабын! Таптаан уонна тапталаах буолун!

Аан дойду дьахталларын күнүнэн истинг эбэрдэ!

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана
А.С. НИКОЛАЕВ.

Бу нүөмэргэ

Сергей Тельнов Ньурбаҕа мас уустарын түмэн үлэлэтэр - 3 стр.

Ийэбэ ананнын барыбыт махтала - 4 стр.

Архыып түбүктээх үлэтэ - 5 стр.

Ньурбатааҕы гимназия ыалдьыттыыр - 6 стр.

Аартыгы арылар алыптаах ырыалар - 7 стр.

Үлэ киһитэ - дириэктэр - 8 стр.

"Дьахтар кыламмыт" сиһигэр - 9 стр.

Күн тэнэ киһибит - күн күбэй ийэбит - 10 стр.

Дорогие женщины Нюрбинского района!

От имени администрации МР "Нюрбинский район" и районного Совета депутатов от всей души и сердечно поздравляем всех представителей прекрасной половины с наступающим Международным женским днем!

Особую благодарность и поздравления адресуем женам и родным наших военнослужащих. В этот по-весеннему светлый и радостный день мы чествуем наших матерей, бабушек, жен, сестер и дочерей. Символично, что женский праздник приходится на начало весны. Каждая весна символизирует начало новой жизни в природе, а женщина по своему предназначению дает начало новой жизни, является источником самого прекрасного в семье и обществе, государстве и мире. Вся наша жизнь становится краше от тепла и света вашего обаяния и доброты. Велика роль женщин в каждой семье и обществе. Женщины прилагают все силы для создания уюта и комфорта в семье, достойно исполняют высокое предназначение матери и бабушки.

Ваша поддержка вдохновляет нас, мужчин, на созидание, вселяет мужество и волю. Каким бы ни трудностям и испытаниям подвергала нас жизнь, мы все можем преодолеть благодаря вам, нашим замечательным женщинам. Среди нас трудятся немало женщин, которые своими высокими деловыми и личными качествами, преданностью работе, чутким и внимательным отношением к людям заслужили авторитет и уважение в обществе, являются добрым примером для нас. Они активно участвуют в общественной жизни, вносят свой достойный вклад в социально-экономическое развитие района и республики. Сейчас в очень ответственный для всей нашей страны момент, женщины активно участвуют в волонтерской работе, оказывая помощь конкретными делами нашим военнослужащим, которые участвуют в Специальной военной операции. В этот день мы благодарим вас за радость и счастье, которые вы нам дарите, за неиссякаемую доброту, щедрость сердца, умение сделать наш мир светлым, уютным и радостным.

Мы посвящаем вам самые сердечные поздравления с первым весенним праздником. Пусть добрые улыбки, радость и успешность окружают вас не только в праздничный день, но и во все последующие дни, и пусть ваши близкие радуют вас своим вниманием и заботой, а дети - здоровьем и успехами!

Глава МР "Нюрбинский район" А.М.ИННОКЕНТЬЕВ.
Председатель районного Совета С.И.ЕВСЕЕВ.

Убаастабыллаах биир дойдулаахтарым, күн күбэй ийэлэр, эйбэс эбээлэр, эдьийдэр уонна балтылар!

Эһигини сандал саас кэрэ бырааһынньыгынан - Аан дойдутааҕы дьахталлар күнүнэн итиитик-истинник эбэр-дэлибин!

Бу күн биһиги кэрэ аңаардыгыгар тапталытын, ытыктабылытын, киэн туттарбытын биллэрэн истинник махтанар күүмүт. "Ылал - ийэтинэн" дьин саха норуотун ох тыла мээһэбэ этиллибэт. Былыр-былыргыттан саха дьахтарын мындыр өйө, толкуйа, талба талаана уос номоһор кэпсэнэр. Ийэ киһи ыал эйгэтин бэйэтин ыраас санаатынан, билиитинэн-көрүүтүнэн, сатабылынан тутар. Уопастыбаҕа дьолун суолталаах проблемалары быһаарыыга күндү дьоммут, эһиги, оруолут кыайан сыаналамат. Бүгүн хаһаангытааҕар даһаны, эһиги билиигит-көрүүгүт, эппиэтинэскит, талаангыт, таптыгыра, таптатарга, олобу уонна дьолу түстүүргэ айылҕаттан ананан кэлбит аналгыт ордук наада буолулар, эһиги уйан санныгытыгар оройуонна эрэ буолбатах элбэх ахсааннаах омуктаах өрөспүүбүлүкэбит илээхтик олорутун дьылбата сүктэриллэр.

Күндү амарах санаалаах алаһа дьыэ арчыһытара, алаһа дьыэ ымыылара ийэли кыһамньыгытынан саха норуотун инники кэскилин, сарсынны саргытын түстэһин, дьыэ кэргэн нус-хас, үйгулаах олохтоох илээх-эйэлээх буоларыгар өйгүтүн-санааһытын ууран инники күөнтэ сылдьыт.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Түмэнэ дьыэ кэргэни, ийэ буолууну уонна оҕо аймагы сокуон өттүнэн араҕаччылыгыра туһуламмыт дьаһаллары ылынар, кинилэр бырааптары уонна интэриэстэрин көмүскүүргэ сүүрүн болгомото туһайар.

Күндү дьоммутугар чэгийн доруобуйаны, тапталы туойаргытыгар, тус дьолу түстэргитигэр, туруктаах олобу айаргытыгар төһүү буолар эрчими баҕарабын.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин народнай депутата, СӨ сударыстыбаннай тутулга уонна олохтоох салайыныыга сис кэмтиэт бэрэссэдээтэлэ В.М. ПРОКОПЬЕВ.

Тэрээннэр

Кулун тутар 6 к. улуус салайааччыларын планеркагыгар улуус баһылыгын солбуйааччыта Василий Семенов ааспыт нэдиэлэ сүрүн тэрээннэрэтин иһитиннэрдэ. СӨ Бырабытталыстыбатын Бэрэссэдээтэлин солбуйааччыта Михаил Никифоров салалтатынан 9 киһилээх отчоттуур бөлөх кэлэн үлэлээтэ. Улуус олохтоохтору сүрүннээн ОДьКХ, энергетика уонна тыа хаһаайыстыбатын боппуруостарын, кэккэ нэһилиэккэргэ эбийиэктэр тутууларын туруоруустулар.

Василий Семенов Федор Архачов салайааччылаах тэрилтэ кэлэн Хатыыттан 30 км сиргэ базальты хостоон эррин көрө тахса сылдыбытын иһитиннэрдэ. Итингэн хаачыстыбалаах шебенка (хайыр таас) тахсар, саппаанын 10 хостоон сөп диэбиттэр. Үчүгэйэ - өрүстөн чугас, 400-500 м, онон таһарга табыгастаах. Суол баарына Кировтаабы чох разрезыгар таһахтаахтар, дробилкаба бытарытан тутуу үлэлэригэр олус наадалаах хайыр таас ылыллыахтаах.

СВО

СВО 2 кыттыылаабын кытта улуус баһылыга Алексей Иннокентьев ааспыт нэдиэлэбэ көрүстэ. Байыаннай сулууспалаахтар баһыран дойдурлар кэлэллэрин Оперштаба иһитиннэри биллэрэн иһиликтээтэ этилиннэ.

Анал байыаннай элэрсэстэйбэ кыттар байыаннай сулууспалаахтарга уонна киһилэр дьиэ кэргэттэригэр көмө фондатын сангардар наада. Ким бадалаах фондага харчы киллэрэр, тэрилтэ урукку үлэтигэр быһаччы бэйэтэ көмөлөһөр эмиз үчүгэй. Байыаннай сулууспалаахтар дьиэ кэргэттэригэр сайаапкаларынан үлэлэр толорулаллар.

Олобу-дыһабы хааччыы

Улууска сыл сагаланабыттан 15 бөрө бултанна, ол иһигэр Күндээдэбэ - 6. Күндээдэбэ бөрөлөр сылгылары тартыбыттарынан сибээстээн эрдэ олохтоммут ыксаллаах быһы-майгы эрсиимэ үһүдунна.

28.02.23 с. УПО хочуолунайыгар баһаар тахсыбыта бэлиэтэммитэ. 25 м² изнээх дьиэ сарайа эмсэбэлээбитэ. Чөлүгэр түһэри кэнниттэн ити күн 19 ч. 55 мүн. хочуолунай штатнай эрсииминэн үлэтин сөргүппүтэ.

03.03.23 с. Антоновкага "Тойота" массына мотуора умайан тахсыбытын баһаарынайлар тийэн умуруордулар, ким даҕаны эмсэбэлээтэ.

Күннэтэ Ньурба к. септик туолуутун туһунан иһитиннэриилэр кириллэр. Ньурба к. 96 септик баарыттан 56-та эрэ докумуннаах, сорох септикэр дьиэ балансатыгар киллэрэлиэн хаалбыттар, итилэри мэрйя бэйэтин балансатыгар ылаахтаах. Ньурба к. дыһалтата 10 м³ емкостаах

Нэдиэлэ сонуннара

саҥа АСМ ылан афалтарда.

Быйыл ППМИ-нан Ньурба к. улууспут биллиилээх дьонун аллэтын, Ст. Васильев уул. парковканы уонна Никифор Семенов скверин онгоһуллуохтаах. Өрөспүүбүлүкэттэн 6 мөл. солк. кэлэн турар. Быйыл Сэбиэскэй уул. 1440 м усталаах хаалбыт участкага аспааланна. Уулусалар быһа охсуһууларга элбэх буолан, турбалар түһэриллиэхтэрэ, оһон сыаната үрдээн табыста.

СӨ Быһыһы сулууспатын Ньурбатаабы элэртэйгэр 5 штат эбилиннэ. Итиннэ 4 киһини ылылар, резюме кириэр турар.

Ааспыт нэдиэлэбэ 2 оҕо төрөөтө, 1 киһи өлө, санаация 1-дэ көтө, 2 киһини өрөспүүбүлүкэ балыыһатыгар көһөрбүттэр. Медиктер нэһиликтэринэн тахсан үлэлээтилэр. 06.03.23 с. туругунан улууска хамсык дыһаһынан 6 киһи ыалдыр, киһилэртэн 1 киһи - стационарга, атыттар тастан эмтэнээлэр. Нэдиэлэ устата ОРВИ-нан 96 киһи ыалдыбыта бэлиэтэннэ.

Вет-сулууста ыттары-куоскалары стерилизацияга чэпчэтиллээх аахсылыны тэрийэн ытта. Ааспыт сылы кытта тэҥнээтэххэ, хаһаыттар 2 төгүл элбэх дьиэ кыылыларын араллылар - 98. Улуустан ветуправлениега элэрсэстэйлиир остуоллар бэриллибит буолан, нэһиликкэргэ бэтэринээрдэр үчүгэйдик үлэлээтилэр.

Тутуу

02.03.23 с. Хатыы оскуолатын дьэтин өрөмүсүнүгэр муниципальнай хантараакка илии баттанна. Федеральнай үбүнэн өрөмүсүннэһибэ, "Мастрой" ХЭТ матырыйаалларын таһытын садалаба. Маарга оҕо уһуйаанын насоснайа уонна оонньуур булаһаакка онгоһуллар хаалан турар.

Ньурбатаабы Искусство оскуолатын Маалыкайдаабы филиалын дьэтин туһунан эттэххэ, перегорудкалар хайыта барыылара дьиэ анна ирэн ленточнай фундамент ингнэл-тангал түһүүтүгүн үөскээбиттэрэ садаланнар. 2022 сылтан дьиэ быыстарын эркинэ хайыта барыытын маяктары сыһаран кэтээн көрүлэр. Билигин бэдэрээтичт - "Строй-Импульс" ХЭТ гарантиейнай эбээтэлиститибэлэринэн хаттан перегорудкалары онгороругар анаан, быыстарын көтүрүү барар.

Тыа хаһаайыстыбата

Улуус иһигэр отторо тийибэт хаһаайыстыбаларга 1000 кэринэ туонна от таһылына, өссө

700 туонна таһылыахтаах. Бу ыйынан таһыы үлэтэ бүтүөхтээх. Сүһүгэ-сылгыга эбии аһылык кэлэрэ 100-чэ туонна хаалла. Фермерскэй хаһаайыстыбалар граннарыгар ТХМ иһинэн Ресурсанан хааччыы киһинин үлэһитэ 2 күн кэлэн, сайаапкалары толорорго үөртүн барбыта. Грантовай куонкурустарга 5 киһи кыттарга бэлэмнэнэр. 16.03.23 с. сайаапкалары хомуйуу түмүктэнэр, онтон көрөн баран бастакы түһүмэххэ аһардаллар. Муус устар ыйыгар граннарга бырайыактары көмүскээһин ытыылара күттүлэр.

17.03.23 с. Чаппандаба Сылгыһыттар күрэхтэрэ ытыыллар, кыйыһылаах хамаанда өрөспүүбүлүкэ таһымнаах тэрээһингэ баран кыттыба.

Уопсастыбаннай бэрээдэк

Ааспыт нэдиэлэ устата полицияга 74 сайабылыанна кирирдэ. 7 буруй онгоһулунна. 105 административнай боротокуол толорулунна, ол иһигэр ГАИ отделинан - 92. Уопсастыбаннай миэстэбэ итирик сылдыы иһин - 14 киһи, оҕону көрөр эбээһинэни толорбот буолуу иһин - 5, түһүгү чумпу эрсиимин кэһэн - 4 киһи боротокулланна. Суоппар дастабырыанньата суох - 3, итирик туруктаах 1 суоппар туулуна, 4 массына ыстаарааптыр стоянкага туруорулуна.

Спорт

Боксердарбыт нуруоттар икки ардыларынаабы спорт маастарда Виктор Ефремов кэриһингэр - Антоновкага (2009-2010 с. т. уолаттарга) уонна Анатолий Филиппов бириһингэр Дьокуускайга (2008-2007 сс.т.) СӨ чөмпүйүнээтэригэр ситиһиилээхтик кытыннылар. Туһааннаабынан 5 уонна 3 чөмпүйүнээхпит, итиэннэ 8 уонна 2 призераахпыт. Күрэхтэһиилэр түмүктэринэн элэр боксердар өрөспүүбүлүкэ сүүмэрлэммит хамаандатыгар киридилэр, ДВФО-га баран күрэхтэһиэхтэрэ.

Дьокуускайга ССРС-тан кикбоксинга бастакы аан дойду чөмпүйүнэн Александр Иванов кэриһингэр ДВФО чөмпүйүнэн ытылылына.

Мирнэйгэ ох саанан ытыга "АЛРОСА" АК Кубога буолар, итиннэ 9 спортсмен кытта барда. Аканара волейболга дыхталлар хамаандаларын ортотугар күрэхтэһии буолан ааста.

Култуура

Култуура үлэһиттэрэ департамент салайааччыта Розалия Тихонова салалтатынан Дьокуускайга СӨ-гэр Нуруот маастарын күнүгэр анамыт тэрээһиннэргэ кытыннылар.

Кулун тутар 6 күнүттэн култуура департаментын салайааччытын айар үлэбэ солбуйааччытынан Маартан төрүттээх биир дойдулаахпыт, биллиилээх ырыаһыт, СӨ үтүөлээх артыыһа Илья Николаевич Николаев ананна. Кини уруккута "Туймаада" судаарыстынан вокальнай ансамбыл сүрүн солиһа, Мирнэй оройуонугар Таас Үрэх нэһилигин айар киһинин дьэтигэр фольклор исписилиһинэн, "Ботубуйа долгуннара" ансамбыл салайааччытынан үлэлээбитэ.

Ыччат бэлиитикэтэ

СӨ "Муус Устар" ыччат бэстибээлин куонкурутуулар сүүмэрдири күрэхтэһиилэр сагаланнылар. 04.03.23 с. "Сулуустар" вокальнай конкурсу бастакы сүүмэригэр түһүмүлэр кыйыһылаабынан Антоновкаттан Дьокуускайга музыкальнай училище устууона Павел Николаев табыста. 24-26.03.23 с. кини өрөспүүбүлүкэ ыччатын куонкурутуулар улууспут чьэһин көмүскүүбэ. Бэстибээл чэрчитинэн барыта 10 куонкурус ытылылаба.

Өрөспүүбүлүкэ уонна РФ грантовай куонкурустарыгар сайаапкалары хомуйуу сагаланна.

Бу нэдиэлэтэбэ тэрээннэр

Бу нэдиэлэ эмиз тэрээһин үгүс. 07.03.23 с. - "Сааскы мичээрдер" тэрэһин, "Далбар Хотун" өрөспүүбүлүкэтэбэ куонкурус улуустаабы түһүмэбэ. 08.03.23 с. - Аан дойдутаабы дыхталлар күннэригэр аналалаах К.Д.Уткин аатынан түмэл виртуальной быыстапкага. 09.03.23 с. - МТ баһылыктарын солбуйааччыларыгар уонна социальнай боппуруостарга элпизгинэстээх исписелистэргэ сэмийэ-сүбэ муннаах, афалар Сэбиэттерин муннааба, "Туруулаһы" документальной-уус-уран киһе премьерата. 10.03.23 с. - "Саҥа сагалылар фермер" оҕолорго интеллектуальной оонньуу улуустаабы түһүмэбэ, "Ырыа - нуруот дууһата" оскуола хуордарын оройуоннаабы 9-с бэстибээл, САССР үтүөлээх учуутала, Аба дойду Улуу сэрэитин бэтэрээнэ Д.И.Павлов төрөөбүтэ 100 сылыгар аналалаах виртуальной быыстапка. 11.03.23 с. - оҕо фольклорнай бэстибээлэ, "Хотугу сулус-2023" өрөспүүбүлүкэтэбэ куонкурус регионнаабы түһүмэбэ, оскуола үөрэнээччилэрин ГТО-ба Спартакадалара. 04-18.03.23 с. - "Муус Устар" өрөспүүбүлүкэтэбэ тэрээһин чэрчитинэн улуус нэһиликтэрин ортотугар "Ыччакка бастын нэһилик" улуустаабы куонкурус.

Улуус дыһалтатын пресс-сулууспата.

Дьон үлэлиир настарыанньалаах

СӨ "Саха сүөһүтэ" генофонднай хааһына тэрилтэтин Степан Васильев аатынан отделениетын управляющайынан Дулуустаан Аржаков ананан үлэлиир киири. Киһини көрсөн, тэрилтэтин үлэтин-хамнаһын уонна инники былааннарын туоһулаастым.

"Хаһаайыстыбага билигин 350 сылылаахпыт, онтон биэтэ - 210, - диир кини. - Биригэ-дьеириинэн Степан Хахыров, бэтэринээринэй бырааһынан Иннокентий Духов уонна 3 нэһилиэгинэн 11 сылгыһыт үлэлиилэр.

Кыстык туруга этэнгэ, дыл эминэн. Былырын сайын 200 кэринэ туонна оттоммута, кэтэхтэр оттоон атыылаабыттара. Былырынны курдук элбэх сөнүүлээх сайын ардахха баттаппыт, ууга ыларбыт буолан, оппун хаачыстыбата ханна да буоларын курдук мөлтөх. Аһылыгынан тэрилтэбит хааччыа турар. 50 туонна кэринэ бурдук ылыллыбыта, анара кэлэн сытар. Бу күннэргэ бурдукпун анара Аммантан кэлиэхтээх.

Былырын эмиз сылгыга уустук дыл этэ. Билээр кээһиилэрэ уонна сылгы өлүүтэ элбэх буолан, төрөүх ылыгыта 30%-тан эрэ тахса этэ. 50-тан тахса убанаһы кыстаа хаалларбыппыт, сороһун чааһынайдартан мэнэйдэһэн ылбыппыт.

Улууспут салалтата өрөспүүбүлүкэ салалтатын уонна Тыа хаһаайыстыбатын министэриэтибэтин кытта хас да сьл устата үлэлэһэн, "Саха сүөһүтэ" тэрилтэбэ филиал быһыытынан киһирэн, бүддьүөттэн үбүлэнэбит. Урут хамнас төлөнөрө уустук эбит буоллабына, билигин балаһыанньа чынха атын. Онон социальной өттүнөн тубуста. Хамнас, абаанса кэлэ турар, үлэһиттэр соцпакеттаахтар. Сылгыһыт хамнаһа - ыйга 40-45 тыһ. солк. Үлэ түмүгүнэн көрөн сылга биридэ бириэмийэ көрүлэр. Онон бары үлэһиттэрбит үлэлиир настарыанньалаахтар.

Быйыл улуустан биир сылгы базатын тутууга үп көрүллүөхтэ, кэспэтигэ былырын ытыгылыбыта. Эбии Тыа хаһаайыстыбатын министэриэтибэтэ 2 сылгы базатын үбүлээн туттарыахтаах. 3 нэһилиэгинэн биридэн сылгы базатын сөргүтүн, күрөөлэрин-хаһааларын сангардан оноруохпун. Бу курдук саҥа сылгы базалара тутулан үлэбэ киһирэн истэхтэринэ, дьон үлэлиир усулдуубуйата даҕаны түпсүө, үлэлииллэригэр даҕаны чэпчэ этэ. Ону таһынан үөһээһини "Саха сүөһүтэ" тэрилтэбит салалтата инникитин мелиорация үлэтин уонна оттуур сирдэрбитин тупсары үлэтин ытарга былаанныр. Дулба буолбут сирдэрдээхпит, ону астарытын кыйдахпытына арыый элбэх от кэлиэ этэ.

Геннадий АНТОНОВ.

Хатыыттан чугас базальт хостооһуна сагаланна

Хатыыттан 30-ча км тэйиччи Күскамдэ дьон сиргэ "Основа" ХЭТ тэрилтэ (гендириктэр Федор Архачов) үлэлээн эрэр. Ааспыт нэдиэлэбэ итиннэ улуус баһылыгын солбуйааччыта Василий Семенов тийэн, үлэ хайдах сагаланан эррин биллэстэ.

"Тутууга туһанылар тааһы - базальты хостоон туһаба таһааргар лицензиятын тэрилтэ былырын ылбыт, - диир Василий Николаевич. - Ити сирдэрин "Кул-1" дьон ааттаабыттар. Көнүлүүр докумуннара толору баар. Кулун тутар 4 к. дэлби тэптэрэн, боруодатын өрө тэптэрэн таһаардылар. Өрүстэн чугас, 500-чэ миэтэрэ кэрингээх сиргэ баар. Онон таһарга улахан эрэйэ суох буолсу. Суол сабыллар диэри Кировка таһаартаахтар. Кировтаабы чох разрезыгар дробилкалаахтар. Базальты онно бытарытан араас фракциялаах хайыр таас (шебенка) онгорон таһаарыахтаахтар. Ити матырыйаал суол онорууугар уонна таас эбийиэктэри тутарга туһанылар. Бүлүү бөлөх улуустарыгар тутуу тэрилтэлэригэр баттарарга былаанныллар.

Урут Додорук дьон сиргэ кылгас кэмгэ эмиз базальт хостоон сылдыбытын билэбит. Базальт тутууга улахан наадалаах матырыйаал. Онон олохтоох матырыйаал тутуу үлэтигэр туһаныллан бардабына, тутуу сыаната даҕаны арыый чэпчээн сөп.

Геннадий АНТОНОВ.

Үлэ киһитэ – дириэктэр

Арасыйаба Учуутал уонна уһуйааччы, өрөспүүбүлүкэбэ Үлэ сылынан, Өнгөлдө нэһилигин Бочуоттаах олохтооҕо, орто оскуола дириэктэр Павлов Дмитрий Иванович төрөөбүтэ 100 сылынан сибээстээн улууска оскуола дириэктэрдэрин күрөбэ ытыгылаары турар.

Дмитрий Иванович 49 сыл педагогической ыстаастаах, ол иһигэр 40 сыл Өнгөлдө оскуолатын дириэктэринэн үлэлээбит. Улуус биир бигэ туруктаах оскуолагын устуоруйатыгар үлэлээн ааспыт дириэктэрдэр сатабыллаах салайааччы буолаллара кэллэктиип үлэлээн ылар албан ааттарыгар да көстөр.

Анна НИКИТИНА, Учууталлар Учууталлара.

Сиһилии 8 стр. аах.

Түмэлгэ ыалдыттар

Кулун тутар 3 күнүгэр Ньурбаттан социальной, психологической сулууспа үлэһиттэрэ Аканна, Хангалас оскуолаларыгар сылдьан үлэлээн баран, түмэлбитигэр ыалдыттаахтар.

Саалаларынан сылдьан түмэл экспонаттарын ингэн-тонгон көрөн, ыйыталаһан олус интэриһингээтилэр. Икки сьл субуруччу "Сэлиэһинэй олох төрдө" дьон бырайыактыын олоххо киллэрэн сэлиэһинэй бурдук ыһан боруобалаабыт. Үүннэрбит бурдукпун хатаран, ыраастаан суорунаба тардан дьингээх сэлиэһинэй бурдугу ылан лэппиэскэлээн, саламааттаан боруобалаабыппыт.

Кэлбит ыалдыттарыбытыгар дьингээх сэлиэһинэй бурдук лэппиэскэтин амсаттыбыт. Олус астынан, минньигэс да эбит дьон сөһөн бардылар.

В.А.Петрова аатынан түмэл.

– СИА иһитиннэрэр –

«Бүлүү» уонна «Халыма» трассаларга муус суола кэлэр ый ортотугар сабыллар

«Бүлүү» суол управлениета «Бүлүү» уонна «Халыма» трассаларга түһүмэһин муус суоллары сабыы уонна тырааныспар уйугун кыччатты болдьобун эттилэр.

Муус устар 1 күнүттэн «Бүлүү» уонна «Халыма» федеральной трассаларга муус суоллары түһүмэһин сабыы сагаланыба.

Муус устар 15 күнүттэн бары муус суоллар сабыллар, айан тохтогулллар.

“Ийэ баар буолан...” саҥа кинигэ

Олунньу 28 күнүгэр Ньурбатаабы киһинэммит биллэтиэккэбэ өссө биир кинигэ күн сирин көрөн сүрэхтэннэ. Тэрээһини Ньурба киһинэммит ситимин биллэтиэккэбэ Лена Ивановна Софронова илээн-сағалаан ытта.

Кинигэ ааптара Чуукартан төрүттээх Сүлэбэ олоһор үлэ уонна тыа хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ, АПК бочуоттаах үлэһитэ, СӨ үөрэдиригин бочуоттаах бэтэрээнэ, Ньурба улууһун Бочуоттаах олохтооҕо, Г.С. Петров педагогической династиятын баһылыга, сэрии кэмин оҕото Петрова Светлана Гаврильевна буолар.

"Ийэ баар буолан...". Кинигэ аагытын да сүрөһү нүөлтүр эийиллээх буолан, тэрээһин олус истин-иһирэх таһымга барда.

Мargarита НИКОЛАЕВА.

Саглыгыта 7 стр.

– Назначение –

Новый заместитель начальника департамента культуры

Приказом начальника департамента культуры Ньорбинского района с 6 марта заместителем начальника департамента культуры по творческой работе назначен Николаев Илья Николаевич.

И.Н.Николаев до назначения на новую должность работал в МБУ СДК "Таас-Юрх" специалистом по фольклору, руководителем ансамбля "Ботубуйа долгуннара" в с. Таас-Юрх Мирнинского района. Заслуженный артист РС (Я), почетный гражданин Тьюмюкского наслега, был ведущим солистом государственного вокального ансамбля "Туймаада".

Собств.инф.

– Үлэ, Олохтоох онгорон таһаарыы сыла –

Сергей Тельнов Ньурбаҕа мас уустарын түмэн үлэлэтэр

Хаһан баҕарар үлэһит киһи олон-охтон биэрбэт, үлэлээн-хамсаан олоһун уйгуутун оностор. Үгүстэр бүддьүөт тэрилтэтигэр үлэлиллэр, оттон сорохтор бэйэлэрэ дыала тэринэллэр, сөбүлүүр идэрин үлэ-дьарык оностоллор.

Таркаайы нэһилиэгин Киров ээлиниэтигэр түрүттээх Сергей Тельнов мин онук дьон иһигэр киллэрбим. Оскуолаҕа завхонунан, онтон Таркаайы нэһилиэгэр ычат испислиһинэн үлэни сылыдьан баран, урбаан хайысхатын тутуһан, сөбүлүүр дьарыгынан үлэлирин ордорбута. Бастаан сөбөтүөн саҕалаабыт буоллаҕына, билигин номнуо 10-ча үлэһиттээх дьобус тэрилтэлээх. Пионерскай улууска уруккута "Кэскил" оҕо уһуйаанын куукуна-прачка дьэтигэр олохсуйан үлэлиллэр.

Сергей Тельновы кытта болдьон сыахтарыгар тийэ сырыттым. Үлэ-хамнас үгэс эбит, сакаас элбэх буолан ону толорор мөккүчүгүр сыдыаллар. Билигин Сергей Алексеевичи кытта кэпсэтиһиин таһаардым.

- Сергей Алексеевич, миэблэи огорууга хайдах ылысыккытый? - Уһанарга миигин ким даһаны үөрөттөтүбү. Дойдубар Кировка оһороммун, эрдэ кыраалаан ону-маны уһанарым. Умывалык, олоппос эһин онгорорум. Ону дьон көрөн сэгээрэн, сакаастаан барыттар. Бастаан судургу сакаастар этэ - оҕо ноһуора, ширма эһин. Киһи үлэлирин тухары үөрэнэр. Уһана үөрэнэн

тугу баҕарар онгорорго ылсан үлэлээн испитим.

Онтон бэйэ дьарыктаах быһытынан бэйэм дыала тэрин-нэһинэ даһаны хайдаһый дьон санаа кирибитэ. Иннэ гынан 2020-2021 сс. самозанятай быһытынан үлэлэбитим. 2021 с. алтыннытыгар урбаанныт буолбутум.

- Дьыалаһын тэринэрээр хантан эмэ көмө баар этэ дуо? - 2020 с. социальной көмүскэл управлениетын кытта соһконтракт түһэрибитим. 300 тыһ. солк. биэрибэтэрэ. Дьобуускайга баран үнүстүрүмүн ылыммытым. Былырыын улууска Норуот көбүлээһинин сылыгар иккис түһүмэххэ кыттыбытым. Бырайыак онгортон көмүскээн, улуустаағы хамыһыһыаны ааспытим кэһнэ 500 тыһ. солк. кээмэйдээх көмө биэрибэтэрэ. Онон эмиэ үнүстүрүмүн уонна матырыйаал атыыласпытим. Билигин наадалаах үнүстүрүмүн элбэх: циркулярнай эр-

бии, фуганок, рейсмус, ЧПУ-лаах фрезернэй станок у.д.а.

Былырыын сайын "сайдыхын-тэһииһэххин баҕарар буоллаххына, Ньурба к. киһинигэр олохсуйан үлэлээ, уруккута "Кэскил" оҕо уһуйаанын куукуна-прачка дьэтигэр иллен турар" дьон улуус дыаһалтатыгтан эти кирибитэ. Түгэни мүчү түппакка, сөбүлэһэн кирибитим. Куорат киһинигэр баар буолан эргичи табыгастаах. Сылааспар улуус дыаһалтата көмө буолар, уопут төлөбүрүн бэйэм уйнабын. Дьэ киз-нэ-куонга орубуна биһиэхэ сөп түбэһэр. Улууспут баһылыга Алексей Михайлович Иннокентьев уонна улуус дыаһалтатыгар үлэбин сағалыырбар улахан күүс-көмө буолалларыгар улахан маһалбын тиэрдэбин.

- Билигин хаһ буолан уонна кимнээх буолан үлэһи сыдыаһытый? - Манна элбэх киһи үлэли сырытта, каадыр хамсааһына элбэх. Ол эрэри наадалаах дьон хаалан иһэллэр. Билигин 7-8 буо-

лан үлэһибиһ, сорохтор кэлэ-бара сыдыаллар. Кырааскаҕа, столяркаҕа уонна станоктарга тус-туһунан дьон үлэһир. Дьэһын бэйэм толкуйдуубун, көмүһүгэрэ бырайыағын онгорорго самозанятай дьон өһөтүнэн туһанабыт.

- Матырыйаалытын хантан ылаһытый? - Матырыйаалытын, Ленскэй маһын урбаанныт Николай Сотниковтан атыылаһабыт. Атын матырыйаалы, саморезтары эһин "Крепеж", "Сити-Строй" уонна "Сага" маһаһыннартан ылаһыт.

- Сүрүннээн тугу онгоробутуй, чуолаан тугу элбэхтик сакаастылаһарый? - Мaska сыһааннаағы барытын ылсан онгоробут. Киһи элбэх буоларга, эт кырбырға туттулар дуоскаттан, халаһаартан, медальницадан сағалаан, миэбэлгэ, беседкаҕа тийэ онгоробут, бу сайынгыга сакаас хомуйан сағалыыбыт. Сүрүннээн араас остуоллары, олоппостору, ыскааптары

у.д.а. сакаастылаһар. Билигин буфетка сакаас кириде, онгортон сағалыаһыт.

Сунтаартан, Дьобуускайтан тийэ үлэһэллэр. Биллэн турар, сакаас үксэ Ньурбаттан кириэр. Оскуолаһартан төрөһүтүгэр сакаастылаһар. Дьикимдэ, Өһөлдө оскуолаһара үлэһэн онгортор-буттара. Онон маскa сыһааннааха барытыгар үлэлэһэн иһэбит. Көмүүгэр бырагырааматынан салаллар (числовой программнай салаһылаах) фрезернэй станоктаах буолан, мас онһуктарга үлэһанньик бағарар уустук көрүһгэ кэбэһэстик толоруллар. Ол курдук араас онһуктарбытыгар, хостор икки ардыларынаағы аһанарга тийэ араас уруһуйдары, оһуору-бичиги кыһан онһуулар.

- Сергей Алексеевич, иһинки былаангыт туһунан.

- Үлэһитин кэһгэһэн иһиһкит дьон былаанньыбын. Миэбэл өтүгэр үлэһитин күүһүрдүөһүт. Киһииһнэрбит биһиги онгор-буһуһуһу маһаһыһынға кэлэн атыылаһан кэһи онһуктардааһар бөһө-таға хааһытылаһааһ, үйэлээх дьон астыһаллар. Онон дьон сыһанбыла, үтө тыла биһигини салгыы үлэһ кыһаттыр. Миэбэли у.д.а. тас көрүһнэриһн даһаны маһаһын киһиттэн итэһэс онгорбоһуһу.

Геннадий АНТОНОВ. Онһуктар хаартыскаларыһ хаһыат оһиннорбы.рф сайтыгар, социальнай ситимнэриһгэр кириһн көрүү.

Кулун тутар 5 күһүгэр өрөспүү-бүлүкэһэ Норуот маастардарын күнэ бэлиэтэһинэ. Бу күһиэхэ сөп түбэһиннэрэн "Симэх" норуот искусствотын галереяһа 30 сыһын бэлиэтээтэ. Дьобуускай куоракка кулун тутар 3-6 күһнэригэр саға таһаһыгар аһаллаах тэрэһиннэр буоллулар.

Быһыстапкаҕа "Симэх" декоративнай-прикладной искусство Национальнай киһин галереяһыгар урукку устуоруйа сағаттан кирибит хаартыскалар дьон болһомтун тартылар.

Кулун тутар 3 күһүгэр VII өрөспүүбүлүкэтэһи маастардар форумнара, 4-6 күһнэргэ "Якутия мастеровая" VIII өрөспүүбүлүкэ-

тээһи быһыстапка-дьяарбанка ытыһыһынна.

Кулун тутар 5 күһүгэр А.Е.Кулаковскай аатынан Норуоттар доһордоһууларын киһинтэн сағалаан Орджоникидзе болуоссатыгар Саха тыйаатырын таһыһан, Ленин болуоссатыгар дьэри национальнай көһтүмүнээх VII-с хаамы буолла.

Кулун тутар 4-6 күһнэригэр дыаһтар национальнай таһаһа "Халадаай, Хаһыаччык" уонна "Хамыахтаах кыһыйа" дьон маһыһан онһук, Хотугу норуоттар "Авса" национальнай декордаах суумка тигиһтигэр профессио-нальнай маастардар куонкууста-ра ытыһыһынна.

Бу тэрэһиннэргэ Ньурба

- Култура -

Талааннаах дьоммут сайдалларыгар тирэх буолар

улуһун дэлэһэһиһэтэ тийэһн кытыһна. Олонһо Ассоциациятын бэрэһэдээтэлэ Розалия Васильевна Тартакыһоһа сонун үлэһтэр:

- "Якутия мастеровая" тэрэһингэһэ норуот маастардара Наталья Федотовна Трофимова, Фекла Ивановна, Галина Дмитриевна Федорова, Саргылана Михайловна Харитоновна, Розалия Васильевна Тартакыһоһа, Мира Никитична Алексеева кыбытык тигиһи панноларыһан, куукулаларыһан, уустар онһуктарыһан кытыһыны ылыһылар.

Кулун тутар 3 күһүгэр 2 №-дээх Бырабыһталыһыта дьэтигэр "Трудом славен человек" VII өрөспүүбүлүкэтэһи маастардар форумнарыгар кытыһыны ылыһылар.

Форум СӨ култура уонна дуһуобунай сайдыы министиһэриститэһтэ, А.Е.Кулаковскай аатыһан

"Норуоттар доһордоһуулар" КД иһинэн үлэһир "Симэх" декоративнай-прикладной искусство Национальнай киһин тэриһиһлэриһн ытыһыһынна.

Форум кыттыһылааһтарыһн СӨ Бырабыһталыһытаһын Бэрэһэдээтэһин солбуһааччы С.В.Местников, Ил Түмэн Судаарыһыбаннай Мунһаһын бэрэһэдээтэһин солбуһааччы А.А. Григорьева, СӨ култура уонна дуһуобунай сайдыы министиһрин I-кы солбуһааччыта А.И. Ноев, "Симэх" АУ декоративнай-прикладной искусство Национальнай киһин дириһтэрэ Я.В. Игнаһьева, муниципальнай тэриһиһлэри кытары социокультурнай үлэһ хардарыта үлэлэһэр отдел салаһааччыта В.А.Моисеева эһрэдэһэтиһэр.

Форумһа Саха сирин араас мунһуктарыһтан маастардар кытыһыны ылыһылар.

Бу сылга форум Араһыһыйаһа Педагог уонна уһуйааччы сыһыгар аһанан ытыһыһынна.

Манна Саха сириттэн эрэ буолбакка, Москуба, Хабаровскай, Камчатка кыраайдарыһтан тийэһ кэлэһнэр бэйэлэриһн уопуттарын атаһастылар. Түмүккэ резолюция ылыһыһынна.

Форум үрдүк ситиһиһлэһтик ааһа, өссө да манһык форумнар ытыһылаһаллаһа наада. Эдэр ыччат-арбыт бэйэлэриһн талааннарыһн, мыһндыр өйдөрүн, сатабылларыһн көрдөрөлөрүгэр кыах биэрэр дии саныһыһын.

Бэйэ-бэйэһи кытары билсиптэн, уопут атаһаһан, талааннаах дьоммут илиһлэригэр, сатабылларыгар кыах биэрэр, сайдалларыгар тирэх буолар, - дьон Розалия Васильевна куйаар ситимин нөгөһ сонун үлэһиннэһн.

Антонина СЕМЕНОВА.

Advertisement for 'СЛУХОВЫЕ АППАРАТЫ' (Hearing Aids) at the 'АудиоСлух' center. The ad features an image of a hearing aid and text including: 'Прием ведет опытный специалист-акустик', 'БЕСПЛАТНАЯ ПРОВЕРКА СЛУХА', '20 - 22 марта, с 10 до 18 часов.', 'г. Нюрба, Нюрбинская ЦРБ, ул. Степана Васильева, 54.', and contact numbers '8 (914) 272-71-92, 8 (914) 272-71-94'. It also notes 'ИМЕЮТСЯ ПРОТИВОПОКАЗАНИЯ. НЕОБХОДИМА КОНСУЛЬТАЦИЯ СПЕЦИАЛИСТА'.

- Биһиги аттыбытыгар -

Ийэ баар бу сиргэ аан дойду аанньала, ананнын киниэхэ барыбыт махтала!

Дьикимдэ нэһилиэгин олохтооҕо Васильева Анна Семеновна Дьокуускайдаҕы 2 №-дээх педагогическай училищени 18 сааһыгар бүтэрэн, иитээччи идэтин ылан, Ньурбаҕа аан бастаан "Кэскил" оҕо уһуяаныгар икки сыл, онтон Дьикимдэҕэ оҕо уһуяаныгар үлэлэбитэ быйыл кулун тутар ыйыгар 40 сылын туолар.

- Бу сыллар тухары элбэх оҕону иитэн, кэрэбэ, үтүбэ уһуян кэллим. Билигин мин бастакы выпусктарым сиэннэрин көрө сылдыбын, - кэпсир кини. - Бастаан үлэлиирбэр: "Эдьий, ийээ", - диір оҕолор баалара, билигин эбээ Аанчык аатын сүкпүтүм ыраатта.

Маннай үлэли кэлбит сылбар, балаҕан ыйыгар, оскуола саҕаттан билсэр олобум аргыһын хааскалыын ыал буолбуппут. Быйыл ыал буолан олоһубут 40 сылын туолар. Түөрт оҕолоохпун, 11 сиэннээхпит.

Улахан кыыспыт үрдүк үөрэҕи бүтэрэн инженер-геолог идэлээх, "АЛРОСА"-ҕа үлэлиир. Кыра кыыспыт нуучча тылын үрдүк үөрэҕин бүтэрэн, үлэһит буолан, билигин оҕотун көрөн олоһор. Уолаттарбыт аҕаларын туйахтарын хатараннар суоппар идэлээхтэр.

Кэргэним Александр Афанасьевич өр сылларга "Ньурба" сопхоска суоппарын үлэлээн, билигин бочуоттаах сынньаланна олоһор. Өр сыллаах үлэтинэн элбэх Махтал суруктаах, "СӨ Авто-

мобильнай транспорт бочуоттаах үлэһитэ" бэлиэлээх.

Биһиги саха ыалын сиэринэн сүөһү-сылгы тутабыт, бэйэ онорон таһаарар бордунуксуйатынан ииттинэн олоһобут.

Дэриэбинэбэ тэһэһэбит иһигэр бастакынан саха балаҕанын туттубуппут. Уһуяан үлэһитэ буоларым быһытынан, туһата суохтан ону-маны онгоробун ордоробун. Ол курдук сиэннэрибитигэр бырабыллыбыт шинаны туһанан оҕо былаһааккатын онгорбуппут.

Оҕолорбутун, сиэннэрибитин кытары араас күрэхтэргэ кыттааччыбыт. Кыралаан иистэнэбин,

уһуяаммар сымнаҕас куукулалары тикпитим, ону таһынан араас оноһуулары онгоробун.

Улахан уолбут быстах хомуурга ынгырыллан дойдутун көмүскүү барбыта 6 ый буолла, этэнгэ сылдьан эргиллэн кэлэрин күттүбүт.

Биһиги дьэбит сайын, кыһын да куруук оҕо санатынан туолар, кэлэ-бара сылдыбаллар, суохтарына олунун ахтабыт.

Икки хоһуун үлэһит күтүөттэрдээхпит, икки кыраһыабай кийииттэрдээхпит, 8 сиэн уол, 3 кыыс сиэннэрдээхпит. Дьэ кэргэнгэ оҕолорбут, сиэннэрибит этэнгэ доруобай сылдыбалларыттан ордук дьол суох, оҕо өлбөө-

дүйбөт үрүн күн, өлбөт-сүппэт уһун үйэ буолар...

Анна Семеновнаттан: "Дьэ кэргэнгэ ийэ оруола оҕо иитиитэ, сиэн көрөөһүнэ буоларынан, ийэлэргэ сүбэ курдук тугу этиэ этигитий?" - диэн ыйыттым:

- Оҕону кыра эрдэбиттэн үлэлииргэ үөрэтэр ордук. Ол курдук окко-маска, сир астыырга кыраларыттан илдьэ сылдьан көрдөрөн үөрэтэр ордук дии саныбын. "Ким үлэлиир, ол аһыыр" диэн өйдөбүлү кыра эрдэхтирттэн индирбээһэ наада. Үлэ - дьол буолар.

- Иллэн кэмгитигэр туюх дьарыктааххытый?

- Иллэн кэммит суоһун кэ-

риэтэ, дьэ, хотон, үлэ.

Сайын бары оттуубут, сир астыбыт. Арыый иллэнсидэхпинэ оноһук энин онгоробун. Элбэх буоллахтына ас аһаһына, энин араас бурдук аһын буһаран сиэннэрибин күндүлүүбүн.

- Анна Семеновна, дьахталлар Аан дойдутаагы бырааһынньыктарыгар дьахталларга анаан тугу баҕарыа этигиний?

- Бары кэрэ аҕаардары сааскы сандал бырааһынньыгынан эбэрдэлиби! Ийэ баар бу сиргэ аан дойду аанньала, ананнын киниэхэ барыбыт махтала!

Антонина СЕМЁНОВА.

Тус олоххутугар табыллыыны, нус-хас олобу баҕарабын

Уһун тымнылар кэннилэриттэн сааскы ылааны күн Аан дойдутаагы дьахталлар күннэрин бэлиэтибит. Күн чабылыччы тыган, уһаан, онно эбии дьахталлар бырааһынньыктыт бу тийэн кэлэн настарыанна көтөһүллэр.

Хаһыаппыт бырааһынньыктаагы нүөмэригэр ыалдытынан урбаан эйгэтин биллэр-көстөр үлэһитэ Анжелика Афанасьевна Фёдорова буолар. Биһиги кинилиин аан бастаан ырынак сынһаннаһыллара кириэһиттэн үлэтин сағалаатын кытта билсэн, үлэтин-хамнаһын күн бүгүнүгэр диэри хаһыаппытыгар сырдатан кэлибит.

Кини бырааһынньыктаагы блиц-ыйытыктарга улгумнук сөбүлэһэн эппиэттэбитин аабааччыларбытыгар тирээбит.

- Анжелика Афанасьевна, иллэн кэмгитин дьэ кэргэнгитинэн сынньалангытын хайдах атаарыбытый?

- Эрдэттэн былааннаатахха иллэн бириэмэ баар буолар. Биһиги иллэн кэммитигэр тыйаатырга, дьэбитигэр олонорон киинэ көрөрбүтүн сөбүлүүбүт.

- Ньурбаҕа уопсастыбаннай түмсүүлэргэ кыттааххыт да?

- 2019-2021 сылларга куорат дьахталларын сэбиэтигэр үлэли сылдыбытым.

- Үлэҕ быһыыгар туюх дьарыктааххытый?

- Ас астырбын сөбүлүүбүн.

- Сөбүлүүр онгурт?

- Хара, араастыны сырдык өгнөрү сөбүлүүбүн.

- Дьыл ханнык кэмин ордоробунуй?

- Сайыны ордоробун.

- Обуруот, үүнээйи олордутунан дьарыктанааххыт да?

- Обуруоттааххытын: обурусу, помидор, хаппыста, хортуоппуй, сүбүкүлэ, луук, петрушка уо.д.а. олордобун.

- Аабааччыларга обуруот аһыттан астанар реценкин үлэстизин да?

- Дьэ кэргэнгэ аджиканы астыырга түөрт порцияҕа наада: помидор - 4 кг; минньигэс бизэрэс - 1,5 кг, чили бизэрэс - 3 устука, чеснок - 200 г., туус - 2 ост. Ньюоска, 9% уккус - 200 мл.

Аһаһына:

1. Помидордары, бизэрэстэри сууйан баран куурдабыт. Бизэрэстэртэн иһинээбитин ылабыт, сиэ-мэлэрин хаалларыахха сөп.
2. Чесногу ыраастыбыт.

3. Ингредиентыри бытын блендергэ ыттыабыт, туус уонна уккус эбэбит.

4. Үчүгөйдик буккуйан биір чаас тууроура түһэбит.

5. Бүтэһиктээхтик буккуйан баран ыраас кураанах бааҕкаларга кутаттыбыт, сөрүүн сиргэ харайа уурабыт.

- Хаһыат аабааччыларыгар, уопсайынан кэрэ аҕаардарга тугу баҕарыа этигиний?

- Ньурба кэрэ аҕаардарын сааскы маҕнаһы бырааһынньыгынан эбэрдэлиби! Баҕарабын кытаанах доруобуйаны, тус олоххутугар табыллыыны, нус-хас олобу!

- Махтал.

Кэпсэттэ

Антонина СЕМЁНОВА.

- Здравоохранение -

Экспедиция генетиков

Со 2 и по 10 февраля по грантовому проекту Гранта Главы РС(Я), с целью оказания методической, лечебно-профилактической помощи населению, выявления наследственной, врожденной патологии и нейродегенеративных заболеваний состоялась командировка научных сотрудников Якутского Научного Центра Комплексных Медицинских Проблем.

Добровольцы-медики: врач-невролог А.Е. Адамова, биолог-лаборант С.Д. Ефремова, генетик-лаборант А.В. Крылов под

руководством председателя Региональной Общественной Организации "Ассоциация пациентов со спиночерепеллярной атаксией I типа и другими нейродегенеративными заболеваниями РС(Я)" врача-генетика, отличника здравоохранения РС(Я), научного сотрудника Сидоровой О.Г. провели экспедиционную работу в селах Чукар и Антоновка.

Всего было проведено 134 консультаций узких специалистов, взято 107 анализов на онкоскрининг по раку шейки матки, анкетирование и сбор материала для

дальнейшего молекулярно-генетического исследования - 164, анализы на биохимические исследования - 127 проб. Приглашено на госпитализацию для дальнейшего обследования и получения поддерживающей терапии в Клинику ЯНЦ КМП - 15 пациентов. Прочитано 3 лекции населению.

Надеемся на дальнейшее сотрудничество и выражаем благодарность руководству ЦУБ Нюрбинского улуса, в лице зам. главврача по лечебной работе Надежде Семеновне Саввиновой, и всему медицинскому персоналу врачебной амбулатории в селах Чукар и Антоновка за содействие в работе экспедиции и помощь в организации явки пациентов.

Якутский Научный Центр Комплексных Медицинских Проблем.

- Кулун тутар 10 күнэ - Россия үрдүнэн Архыып күнэ -

Архыып түбүктээх үлэтэ

Бүгүңнү туругунан Ньурба улдуһун архыыбын үс хранилищетыгар 100 пуонда баар. Ол пуондаларга барыта уопсайа 26309 дьыала харалла сытар. Бу үлүгүрдээх элбэх пуонданы икки кэрэ аһар Архыып сэбиэдиссэйэ Лилия Додохова уонна кылаабынай архивариус Надежда Герасимова илдьэ сылдьаллар. Сааскы маннайгы быраанынныгы көрсө Ньурбатаады муниципалнай Архыып үлэһиттэрин кытары көрсөн кэпсэттим.

- Бастатан туран, быраанынныгыныан эбэрдьилибин. Эиһи сүрүн үлэбит тугуй уонна саамай тугу кордүүлэрий?

- Социальной запростар - ыстаас уонна хамнас справкатын оноруу. Бу сылга хаһаангытаабыр да элбэх 550 запрос кэлбитэ, тэннээн көрдөхтө, быллырын 424, ол иннинэ 393 запроска эппизтээбит эбит буоллахтына, 2022 сылга биллэ элбээтэ. Дьон пенсияга тахсаары урут үлэһи сылдьыбыт хамнастарын ахтараллар, бирикээстэри көрдөтөллөр. Пенсионнай тэрилтэни кытары тэннэ үлэлээбит. Уонна биридиглээн чааһынай запростар эмиэ бааллар буоллаҕа, сир боппуруостарыгар, төрүчү онгороллоруугар анаан докумуон көрдүүбүт. Сүрүн үлэбит ол, укэс социальной буолар. Барыта 100 пуондага 26309 дьыала харалла сытар.

- Ньурбага оччо элбэх тэрилтэ баар дуо?

- Эстибит тэрилтэлэр бөҕө бааллар. Сэбизкэй Тойуус сабанаабылар, сопхустар. Атын улустары кытары тэннээн көрдөхтө биһиэхэ биллэ элбэх харалла сытар докумуоннаахпыт. Бүлүү бөлөхтөн саамай элбэх запрос биһиэхэ кэлэр, тобо диэтэххэ урут үлэһи тигинччи сылдьыбыт улахан тэрилтэлэрбит элбэхтэр - Ньурбатаады авиатэрилтэ, СМУ, ВЭС, СМУ курдуктар. Манна тыһынчанан киһи үлэһээн аастара дии.

- Бары кэмизэр туттараллар дуо?

- Архыыпка докумуон туттарар наһаа элбэх ирдэбиллээх, элбэх кумаахы үлэтэ. Онон тэрилтэлэр үксүн кыйабааттар, туттаран испэттэр. Саамай сүрүн кыйабаабыт ол. Аны туран күн уота, сырдык, салгың сибээгин дии кытаанах картонкага тиһилибит, саамай элбээбитэ 250 нүөмүрдээх бэлэтиэмтэ странициалаах буолуо-таах, тобо диэтэххэ үйэ-саас тухары бастайааннай харалтага киирэр.

- Биһир запроуу тоһо бириэмэ кордүүгүт ортотунан?

- Араас буолар. Регламент быһыытынан 1 докумуону ый иһигэр онорон

биэриэхтээхпит. Сорохтор түргэн байыгыт көстөллөр, сорохторго эрэй-дэнэбит. Хас биридиги иһигэр арыталаан көрөн, хранилищета олонор күммүтүн барыбыт. Ол иһин дьону кытары үлэбит эбиэттэн киһэ, эбиэт иннигэр докумуон көрдөөһүнүгэр сылдьабыт.

Холобура бу биһиэхэ биһир запрос киирэ сытар. 1992 сылтан 1998 сылга диэри хамнаһын кээмэйин, бары выпискаларын, үлэбэ киирбитин, уурайытын, декректэ хаһан барытын барытын ытыгын дии. Аан бастаан баран хамнаһын көрдүүбүн, барытын ыйыннар сурунабын. Онтон аны бирикээһин көрдүүбүн хаһан үлэбэ киирбитин. Барытын хасыһан булан баран аны манна барытыгар выписка оноробут уонна Пенсионнайга ытыабыт.

- Бэйэлэригэр үлэ кишиктээтэ суох дуо?

- Баара буолуо ээрэри Пенсионнай бигэрэгэтиэн наада. Үгүстэр сүтэрэн кэбиспит буолаллар. Бу хата 7 эрэ сыл дии, аһыһа дииэн буолар. Быллырын аэропорт үлэһитиригэр летицигарга пенсияларгаар тоһо эрэ льготнай онгоһуллар буолан 20-25 сылы көрдөөбүттэрэ. Онно барытыгар ити хараҕа хоспугулар хранилищета киирэн хоммотохпугут эрэ. Аны урукку

порт үлэһиттэргэ собуруунаан, СНГ дойдулларынан бары баран хааллахтара дии, онон запрос элбэх сиртэн кэлбитэ. Саамай киһи социальнай көмүскэлэ пенсияга буоллаҕа дии, онон кыһаллан туран биһир да сыһа тахсыбатын туһугар хас биридиги сыһыппаратыгар, буукубатыгар тийэ чоһуйа көрөбүт. Сорох тэрилтэлэр докумуоннарын туттарбатарытын суотугар үлэһиттэрэ минимальнай пенсияга тахсаллар. Бу олус кыһылаах уонна хомоттоох. Онон хас биридиги тэрилтэттэн докумуоннарытын туттарып диин ирди сатыбыт. Докумуон - үлэһи сылдьыбыт киһи көмүскэлэ, туоһуна буолар.

- Туттарбатах тэрилтэлэр ханыктары дуо?

- Холобура, НСМТ, Буткомбинат, Гранильная собуот туттарбатар. Урут үлэһи сылдьыбыт дьон пенсияга тахсаары докумуоннарын көрдөтө кэлэн барар, биллэн турар, кыһыраллар, хомойоллор.

Быһыл улахан үөрүүлэх олоробут, ол курдук Промкомбинат докумуоннарын туттубут, урукку ОО "Иин-уус". Тэрилтэ сабылдьыбытын кээһэ, урукку кылаабынай бухгалтердара Александра Никитична хата, 1979 сылтан тоһо баарытын барытын

куулунан дыэтигэр илдэ баран харайа сыппыт эбит. Ол докумуоннарын көрдөөн ылан элбэх үлэһи көрсөн, описытаан, аһардан билигин барыта баар буолла. Инньэ гынан, урут Промкомбинатка үлэһи сылдьыбыт дьон пенсияларын аахсыахтарын сөп буолла. Урут барыта "неуловленностью" диэннинэн барыт эбит буоллаҕа, билигин перерасчет онотторуохтарын сөп. Онон үчүгэй дьыалаһын онороммут сирэһибит сырдаан олобор.

Кыраллаан эстибит, докумуоннарын туттарбатах тэрилтэлэр элбэхтэр. Буддьүт тэрилтэтин докумуоннара мээһи буолбатахтар. Барыта муниципальной оройун архивнай фондата. Ону өйдөөбөккө барытын ыһан кэбизлэлэр. Биһиэхэ киирбит докумуоннарын бүтүн көрдүүр (розыск) дьыалалара тэриллэллэр. Справкаларытын суукка иһин барытыгар тутталлар, тоһоха олобуран онгоһуллубутун барытын суруйабыт. Онон эппизтэһэхтик сыһаннаһаахха наада.

- Анал сыһарыллыбыт тэрилтэлэр дуо?

- Биһиэхэ улуска 33 сыһарылла сылдьар тэрилтэ баар. Кинилэр сыллата график быһыытынан докумуоннарын туттаран иһиэхтээхтэр. Ол

иһин билигин бары кэриэтэ иэскэ баалла сылдьар курдуктар. Соботоһ иһэ суох тахсыбыт тэрилтэ Хатыы дыһалтата. Барытын кэмизэр саас-саһынан туттарда. Арыый бэтээрээннэ Үөдэй, Чапанда нэһиликтэрин ааттыахха сөп. Сир боппуруоһугар запростар киирээччилэр. Хас эрэ сыллаахха химиэхэ сир бэрэбилитэ, чааһынайдар төрдүлэригэр ким аатыгар сурулла сылдьыбытын иһин ыйыталлар. Оччотугар биһиги баһылык Дьаһалын көрдүүбүт. Туттарыыбыт буоллаҕына тута ону онорон ытыабыт, суох буоллаҕына, биллэн турар, аккаас барар. Уопсайынан, делопроизводство өттүн кыйабака сылдьаллар.

- Сэбизкэй сабана маны отой куускэ ирдиһилэрэ. Инньэ гынан 60-70-с сыллардаабы докумуоннар бары бааллар. 90-с сылларга ыһылыгы кэннигэ чоххо ыһылыгы барыт эбит.

- Олус кыһамныһы, сыраны эрэйэр үлэһитэ эбиккит.

- Үлэбит олус интэриһинэй, элбэти билэбит, докумуону кытары үлэни сөбүлүүр буоламмыт үөрэ-көтө үлэһит. 400-чэ киһигэр фондалаахпыт, аһар саалалаахпыт. Архыыпка маны таһынан араас тематиканы сайбарыланналар киирэллэр. Холобура, төрүчү онгороһунунан дьон элбэхтик дырыгыран ээрэ, онон төртүтэрин-уустарын билээри биһиэхэ кэлэн нэһиликтэр хаһайыстыбаннай киһигэлэрин кытта билсэллэр уонна сир, дыэ боппуруоһугар сыһаннаах араас архивнай справкаларга сайаапка киирэр.

Наар сылдьар краеведтардаахпыт - Татьяна Дмитриевна, Мария Пудовна, Вера Григорьевна уонна да атыттар.

- Ханык архивнай докумуону үөрэтэллэрий?

- Саамай хаһыаты кэлэн көрөлөр. Тоһо тэрээһин, улахан событиэ буолбутун "Ньурба" хаһыаттан биллэлэр. Библиотекага хаһыат баар ээрэри харайар усулуобуйа суох буолан хас эмэ уонунан сылларга бүтүн сыппат.

- Билигин тоһо үлэһин оһоро сылдьабыт?

- Улахан үлэһэх олоробут. Ньурбатаады детдом итиллээччилэрин тус дьыалаларын сааһылыгы сылдьабыт. Архыыпка наар үлэ баар буолар, хаһан даһыны бүппэт, киирэ турар, онон интэриһинэй.

- Лилия Петроува, кэссээһи иһин мактаннаһы. Эссе тоһу сааскы быраанынныгыныан уонна илдээх күнүттүһи эбэрдьилибин. Олус суолтаах үлэһитигэр ситиһиһи баһарабыт!

Лена ПЕТРОВА.

Биһиэхэ барытыгар ийэлэрбит сырдык уобараастара сүрэхпитигэр динригик иһэн да сырыттар, киһи эрэ барыта ылла да суруйа оһон кинигэ таһааран үйэтигэ оһубат буоллаҕа. Ол иһин бары кэлбит дьон, кинигэ дыоруойун Маайаны тустаах ийэбит курдук ыһыһаммыт, оһо сааспытын, күн күбэй ийэлэрбитин санаан, дуһаны сылаанньытар ийэһиһи куустаран ылыбыт. Биридиги биһир ахтыы кэссэннэһин аайы, оччотооһу бириэмэ туругар киирэн, Маайа дыэтигэр сылдьыспыт, ыалдьыттаабыт курдук сананныбыт. Маайа арыгы буступ миннэгэ алааһытын тоһо-хана сиһи, иһи чэһин сырылаччы иһиһи олорон, киһи бүппэт кэссээһин, сүбэтин-аматын иһтэргэ дылы гынынытэ. Эссэ эбиитин саламааттаах баахылатын, бэйэтин кымыһын дынгээхтик амсайан, олунун аһыннан үөрүт-көһүт турукпутунан дыэтигэр тарбастыбыт.

Ол курдук бу кинигэбэ Маайа барахсан туһунан ыаллара, оһолоро, сиһнээрэ олус иһиһэн-куойан туран баары баарынан суруйбуттара, киһи сүрэһин ортоһунан сылаастык киирэн ийэ диин тыл, ийэ диин өйдөбүл үрдүктүк тутулунна.

Маайа туһунан билбэт аһааччыга кылгаһык кэссээтэххэ, түргэн-тарбан туттунулаах, туруу үлэһитинэн, аламаһай майгытынан, ыалдьытмсаһынан хара киһиги буолубуттан Чуукаар дьонугар сөбүлэһпит, элбэх оһону төрөтөн, ийэһэн-таһайан үлэһит онортоон улаатыннарбыт Мария Николаевна Петроува туһунан кэссэнэр. Ыһыннарылаах тыллааһын-өстөөбүн, дыһалтаалааһын, холкуос-сопухос ыарахан үлэлэригэр дьону үмүрүтэ хомуйа оһон, дыһайан, хотуулаахтык үлэһитин иһин, нэһилиггин дьон таптаан Төбө Маайа, Төбөт Маайа диин убаастаан ыһынан ааттыыллара үһу. Кэлин өссө дыэ кэргэнигэр эмиэ бас-көс буолан өрө тутулдан, дьонно-сэргэтэ "Бөтүрүөп Маайа" диин "чыһын-хаан иһтэрэн" ааттыыр буолбуттар.

Маайа кэргэнэ Петров Гаврил Спиридонович, тыһыл уонна педагогическай үлэ бэтэрээнэ, Ньурба оройуонун Бочуоттаах олоһооһо, Саха өрөспүүдүлүкэтин саамай кырдыһас учуу-

Петрова Светлана Гаврильевна

таллартан биридэстэрэ "Кэс тылы эһтэргэ сананным..." диин автобиографическай кинигэтин сиһнээрэһигэр, хос-хос сиһнээрэһигэр хойутун хойут маннык хос эһэллээх этибит диин аһа сылдьалларыгар анаан суруйан хаалларбыт. Иккис "Күн күлүмүн суһума" диин кинигэтигэр Чуукаарын нэһилигин дьонноро араас сүт-сүтүгүн дыһыллара, сэрэи ыар сылларыгар, холкуос-сопухос сабана үлэ бөһөтүн үлэлээн олорон ааспыттарын туһунан суруйбута архивнай матырыйаалларга тэннэх историческай-документальной кинигэ курдук сыналананан киһи биһирэбили ылыта.

Петрова-Михайлова Мария Николаевна 1917 сыллаахха Таркаайыга күн сирин көрбүт. Бастакы үс оһотугун илии соттон хаалбыт Маайа, кэлин тоһо оһону төрөтөн ийэһи, үлэһит уонна ыал гынааттабыта. Кырдыр сааһыгар кэргэнин уонна оһолорун тапталларыгар өрө тутулдан дьоллоох олоһу олорон барбыта. Дэлэһэ да аһалара Гаврил Спиридонович кырдыһын олорон ийэлэрин туһунан бу курдук ахтыа дуо:

"...Хап хара уоттаах харахтаах, сытыы бэйэлээх, тырыбынаабыт, хороччу улааппыт Маайа кыһыс сүрэхпин хаарыйан билиэн ылан, Хангалас оһокуолатыгар учууталлыгы сылдьан ыал буолбуппут. Онон ыла тоһо оһоло-

- Саһа кинигэ -

Ийэ баар буолан

(Иһнэ 2 стр.)

нон, элбэх сиһнээрэнэн, хос сиһнээрэнэн 59 сыл биридэ олоробуппут туһары биридэ эбит кыһырысыһыппытын өйдөбөһүпүн. Маайыбын дэлэбэ да Бөтүрүөп Маайа диин ааттыаһара дуо? Ол курдук биһир киһи курудук буолан хаалбыппыт. Дьэ чоххо ийэ буолар ийэлээх этигит" диин үрдүктүк сыналанааһытын кыргыттары ахталлар. Саха дыһтар таһаарааһа диин иһини этэн эрдэхтэрэ.

Бөтүрүөп Маайа туһунан ахтыбыт дьон эмиэ киһи, киһи киирдэр эрэ сылабары үрдүгэр түһэн остуолун бэлэмнээһитинэн барарын кэспииллэр. Бастакы хортуопуһу кинилэргэ амсайарбыт, буруолуу сылдьар буступ собо, туустаах балык тардыллар. Тизэргэнэригэр сибэкки арааһын үүннэрэллэр. Дьэ таһыгар Саха сиригэр үүнэр мас арааһыттан ураты өссө буһина, черемуха, яблоня силигили үүнэрэ диин истинник ахтан суруйбуттар. Маһы үүннэриһи, хортуопуһу бэйэ ньыматын олордүү - бу аһалара сири кытта үлэбэ сыраһах үлэтин түмүгэ. Бу үүннэрбит мастара саас аайы сибэккилээн симэнэн, дыргыл сытынан салгыны миннэһтэн, үүнэ-чөлгийэ турара, саха норуодунай бэйэтэ Сэмэн Данилов суруйан хаалларбытын санатарга дыһылар.

Алааскар эн мас үүннэрэн

Хаһа саас аайы сэбирдэх буолан

Күнүг сирин таптаан тылааһыт

Күн аайы күнү кытта эн тиллигэн.

Ити курдук ыал аһата үүннэрбит сэлэх мастарын үнүгэстэрэ Чуукаар ыалларыгар түңгэтиллэн тэһийэн учууталлар учууталлара Гаврил Спиридонович сырдык аатын бар дьонуугар ааттаа чөлгийэр.

"Норуот дьылбаты - ыал олоһор" диин дыэ кэргэн архыыбыттан онго-

һуллубут быһаһаһа Маайалаах ыал буолбуттарын туһунулар докумуон билиһин дьэригэр эбит кыһырысыһыппытын оһодобуһун. Маайыбын дэлэбэ да Бөтүрүөп Маайа диин ааттыаһара дуо? Ол курдук биһир киһи курудук буолан хаалбыппыт. Дьэ чоххо ийэ буолар ийэлээх этигит" диин үрдүктүк сыналанааһытын кыргыттары ахталлар. Саха дыһтар таһаарааһа диин иһини этэн эрдэхтэрэ.

Бөтүрүөп Маайа туһунан ахтыбыт дьон эмиэ киһи, киһи киирдэр эрэ сылабары үрдүгэр түһэн остуолун бэлэмнээһитинэн барарын кэспииллэр. Бастакы хортуопуһу кинилэргэ амсайарбыт, буруолуу сылдьар буступ собо, туустаах балык тардыллар. Тизэргэнэригэр сибэкки арааһын үүннэрэллэр. Дьэ таһыгар Саха сиригэр үүнэр мас арааһыттан ураты өссө буһина, черемуха, яблоня силигили үүнэрэ диин истинник ахтан суруйбуттар. Маһы үүннэриһи, хортуопуһу бэйэ ньыматын олордүү - бу аһалара сири кытта үлэбэ сыраһах үлэтин түмүгэ. Бу үүннэрбит мастара саас аайы сибэккилээн симэнэн, дыргыл сытынан салгыны миннэһтэн, үүнэ-чөлгийэ турара, саха норуодунай бэйэтэ Сэмэн Данилов суруйан хаалларбытын санатарга дыһылар.

Алааскар эн мас үүннэрэн

Хаһа саас аайы сэбирдэх буолан

Күнүг сирин таптаан тылааһыт

Күн аайы күнү кытта эн тиллигэн.

Ити курдук ыал аһата үүннэрбит сэлэх мастарын үнүгэстэрэ Чуукаар ыалларыгар түңгэтиллэн тэһийэн учууталлар учууталлара Гаврил Спиридонович сырдык аатын бар дьонуугар ааттаа чөлгийэр.

"Норуот дьылбаты - ыал олоһор" диин дыэ кэргэн архыыбыттан онго-

Оттон ити бэйэтин таһаһын кэриэс гыһан хаалларбыта сүрдээх муу-даркы быһыы эбит дии санаатым. Оһолоругар "Төрөөбүт аһа дыэбитин умнуман. Ханна да олодоргут кэмизтэн кэмизигэр таһаһангыт оһо сааскытын санаан ахтыһыһыннытын таһааран күүс-сэһи ылар буолун. Бу кэмизт таһастарын көрдөххүтүнэ миһин аттыгыттыгар баар курдук санаарыһын. Мин онно хайаан да баар буоһуом" дьэбитэ буоһуо дуо диин, сэрээһи эрэ санаһыһын.

Дьэ маннык таптаһыл иһиһилээх, сырдык ыраһаах, майгыһаах бастыһа, үлэһит үтөөтэ, үөрэһи өрө түппүт дыэ кэргэнгэ тоһо оһо биһиктэн улаһтан, үлэһит бэрлэ, ыал бастыһа буолан уһаһан-тэһийэн Саха сирин араас муһунттарынан олоһоллор. Дьон-сэргэ таптаһын ыһыт дьоһунан ыал дьоһун оһолоро аһаларыгар махталларын бэлиэтэ "Ахтар-саһыһар кийибит" диин аһаларын туһунан уонна бу "Ийэ баар буолан..." диин ийэлэрин сырдык кэриһиһигэр аһаабыт ахтыы кинигэтигэр таһаараран кэһчээрэ ыһчаттарыгар өлбөт-сүппэт үйэлээх бэлэһи ууннулар.

Бу суруйа олорон, Светлана Гаврильевна быһаһапкатын "Норуот дьылбаты - дыэ кэргэн олоһор" диин мээһэ аһтааһаһын өйдөөтүм.

Бу тахсыбыт кинигэ элэр ийэлэргэ сүбэ-соргу курдук суруллубут кистэ-лэнгнээх эбит. Чоххо да аһыгы дьыла-хаһаннаах олоһо түргэн холбоһуу, ол курдук эмискэ араһыһын саха норуотун дьылбатыгар улаһан оһууну онорорун умһо суоһтааһыт. Араһыһыт ыал оһолорун дьылбатыгар сүппэт баас хааларын хас биридиги ыал буолар дьон өйдүүлэрэ эбитэ буолар диин түмүктэри туран, "Дьоллооһ ыалтан дьоллооһ оһолор төрүүллэр" диин улду дьоммут эппит тылларынан бу Бөтүрүөптэр дьон боростуой тыа ыалын олоһото биһэрэгэтэр.

Чоххо даһыны, хас биридиги ыал олоһор норуот дьылбаты түмүллэр эбит. Ыаллар, көмүс ньээкэ уйаһытын хараһтаан, дьоллооһ буолун диин аһыһын аһаһыһа хаалаһын

Маргарита НИКОЛАЕВА. Сүлэ нэһилиггин биһилтэһкээрэ.

ГОД ТРУДА
В РЕСПУБЛИКЕ САХА (ЯКУТИЯ)
2023

– Үлэ сыла – Үлэттэн дуоһуйан олоһуота...

Ийэ барахсан күндүттэн күндү, күннэтэ сүгүрүйэр, ыгыктыыр киһи-бит, кини баар буолан олохпут кэр-кэйдэ, кини баар буолан олохпут салҕанар. Ол да иһин саха улуу поэттара хохоноругар хоһуйдахтара, ырыа гынан көгүттэхтэрэ, ийэни уруйдуур өлбөт-сүһүт үйэлэннэ. Ордук, сааһыран истэһиҥ аайы санырыҥ элиир, ол сағанна этиллибиттэх истиг тылларгы, махталгы хойутаан өйдүүҥ.

"Мин ийэм Павлова Мария Петровна Үөһэ Бүдүү Боотулуу Чинэтигер 1926 сыллааха Павлов Петр Иванович уонна Максимова Марина Федотовна дээн ыалга 9-с оҕон төрөөбүт. Ийэм биер кылаас үөрэхтээх, илиитин батыр, кылгас суругу ааҕар этэ. Оскуола үөрэнэ сылдьан, оҕолорго соболон лэппиэскэбэ харандаас уктаан биэрэр эбит. Олорор сирдэригэн оскуола олоһо ыраах буолан, аҕата оҕотун аһынан учууталыттан көрдөспүт: "Оҕобун үөрэтимэ, таһаа чарааһа, кырата бэрт үлэйэн хаалыа", - дээн уонна маньылаан үт үтүлүк биэрбит. Онон ийэм эрйидээх оскуола үөрэнэн бүтээтэбит.

Ийэм холкуоска кыһынын субай сүөһү көрөрө, оҕуһунан от-мас тийэрэ. Сайынын хаар түһүр диэри окко сылдыһара. Оҕочтооҕу оҕо сиэринэн, олох оҕо сааһыттан ийэм хара үлэбэ сыстан үлэлэбит, кыайыҥас, илиитигэр күөстээх, сымса этэ. Саньыгар куулаах бурдугу чэпчэкигит таһар эбит. Сэри сыла-ларгар үлэ фронугар таһаарылаах үлэттин иһин "Сталин" төбөлөөх мэтээлинэн наһарааламмыт. Ийэм Маарыйа бу мэтээлин олус күндүргэтэр этэ, оҕолорго тыттарбата, харыстан уура сылдыра.

Сэри кэннитин Ньурба 1 №-дээх Бүдүүлэр тылларыгар сайынын оттоон, кыһынын субай сүөһү

көрөн кыстыыллара. Ол кэмгэ эдьийэ Арыппыан Үөдэй киһитигэр Григорьев Трофим (Ботоох аҕата) оҕдообо киһиэхэ кэргэн тахсан, Хаҥаласка көһөн кэлбит. Сотору буолан баран, ийэм иккилээх кыыс оҕолоох уонна ийэтин илдьэ, 1953 сыллааха эдьийиҥэр Арыппыанна хас да хонон, сыарҕалаах оҕуһунан көһөн кэлбиттэр. Аара суолларыгар ыттарар хоргутан олоһун ийэм олус аһыйар этэ. Хаҥаласка кэлэн, ийэм ферматтан фермаҕа ыаллары кытта дьуккаах олонор субай сүөһү көрбүт. Кэлин илиитэ экэмэлээх буолан, дьыссаакка тас үлэтинэн үлэлээбитэ. Сыарҕалаах оҕуһунан Эбэттэн икки мас куорамна муус көйөн аҕалара, оҕохторугар мас хайытан кыстыыра. Ийэм хоһуун үлэһит этэ, биһиги эмиэ үлэбэ үһүйбүтү. Мин үкүсүн интернакка олонор үөрэммитим. Ол да буоллар өрөбүлбэр кэлэпинэ хаар таһан, мас эрбэһин ийэбэр көмөлөһөр эчим. Ийэм булчут этэ, куобаха туһахтыра.

Сайыны быһа "Саппыйа" дээн алааска сатыы сылдьан оттуурбүт. Барыта илии үлэтэ, хотуурунан от оксоһун, илиинэн муньуу, наһылканнан кээһин, сайын устата үс-түөрт оту кээһэрбит. Онон биһиги бары кыра оҕолор этибит. Улахан эдьийбит үөрэххэ, эдьийбит Арыппыан кыһа Мария Трофимовна Мархаҕа сиэстэрэлиирэ, өрөбүлүгэр сатыы кэлэн оттоһон бара. Ол сағанна эдьийим Ольга уон саастаах, мин аҕыстаах, онтон быраатым Миша алталаах этэ. Бу санаатааха, киһи улахан үлэ-хамнас эрйидээх дьонно эбиһит да буоллар, хайахпыты, айахпытын ииттэр туһугар сырыттахпыт. Оттоон бүтэн кэлэригэр Ольга быраатын сүгэн баран сүүрэрэ, мин кэнниттигэр сырсарым. Ийэбит кизээһини аһыкпытын булаары, туһахтарын кэрийэн кэлэрэ.

Павлова Мария Петровна

Кэнники сылларга ийэм подвалга хортуска сортировкалааһынна үлэлээбит. Онон кинини кытта Иванова Марфа Ивановна-Ус Баһылай кэргэнэ, Еремеева Маайа у.д.а бааллара. Хортуска звонотун салайааччыта Иванов Николай Васильевич этэ. Сайынын бурдук сарайыгар үлэлээбитэ, мин ийэбэр көмөлөһөн, баран куул тутуһар, сарай иһин харбыр эчим. Ийэм биригэ төрөөбүт эдьийэ Павлова Мария Петровна 95 сааһыгар, уолугар Дьокуускайга олонор, аҕыһах сыллаабыта өлбүтэ. Ийэм убайа Павлов Николай Петрович сэриигэ баран, Казань куоракка, бааһыран госпитальга сытан өлбүт, ону эдьийим Ольга ийэм кэпсэнигэр ирдэһэн, "Өйдөбүннүк" кинигэбэ бэчээттэммитин булан, ол кинигэни мин билигин урууна сылдыбын.

Ийэбит 10 сиэн тапталын билэн, 1989 сыллааха ыалдыан өлбүтэ, билигин баара буоллар 94 сааһа буолуо этэ. Кини олоһо оҕо кырымыччы, кыһалҕаах кэмгэ 4 оҕону, ыарыһах эдьийин дьэиэ кэр-

гнин, бэйэтин кыаммат оронго сытар ийэтин көрүүтэ бу барыта анардас, соботох ийэбэ төһөлөөх ыараханын билигин сааһыран олонор сөбө, харааста саныбын. Ону тэнэ ийэбит барахсан олоһу олорго төһө да ыараханын иһингэр, олоһу олус таптыыра, олох иһин охсуһуута хорсун быһыы холобура эбит. Ангаардас ийэ харытын күүһүнэн биһигини киһи хара гынан ииттэ-лээбитигэр билигин мунура суох махталлаахпыт. Кэмигэр этиллибиттэх махтал, таптал, ийэбитигэр сүгүрүү тылларын билигин сааһыран олонор, хойутаан да буоллар, оҕолорбутугар, сиэннэригэр тирээ-дэбит", - дээн кэпсэнин түмүктүү Маарыйа кыра кыһа Павлова Раиса Михайловна.

Мария Петровна Ньурба Хаҥалаһыгар олохсуйан олоһубута. Ааспыт кэрдис кэмнэрин сааһылаан саныр эбит буоллааха, хас биридэ киһи олоһо оҕурууа курдук биридэн биридэ икки ис хоһоонноох, олоһун суола бэйэ бэйэтигэр майгынаспат өрүттэрдээх буолар. Мария Петровна тьа сирин холкуостаах кэргэнигэр төрөөн, оҕо сааһыттан үлэ ыараханын күдүрүйсэ, эдэр сааһа Аҕа дойдуга Улуу сэриини кэмнээһи кырымыччы кэпсэмэбэ, онтон улахан олох суолугар үктэнэр түгэнэ үлэни ордук өрт тутар кэрдис кэмнэргэ түбэһиптэ буолан, олонор ааспыт тус олоһо киһини эрэ долугатар. Мария Петровна уонна кини көлүөнэтэ сэри эһэрэ дьонноох эдэр саас чабылхай күнүн билбэтэхтэрэ эрээри, хайдахтаах курдук күүстээх санаалаахтарын, үлэ бөҕөтүн үлэлээбиттэрин сөбө эрэ саныбыт. Эдэр сааска, ханнык баҕарар киһи, баҕа санаалаах, туохха эрэ дьулуһар сырдик ыралаах буолар. Үтүөбэ-кэрэбэ тардыһар баҕатын ымыы онностон, оҕо төрөтөн, атахтарыгар туруортаан, үлэһит үтүөтэ дьон

онортообута, сиэннэрин тапталын билэн дьолломмута. Тилийэ тиргэннээх, ыаллы олоһу буолан Мария Петровнаны билэрим, хотуу үлэһит, кини кыай-батаҕа-хоһотоҕо бука суох буолуо, оннук туруу үлэһит этэ. Ол да иһин этэн эрдэхтэрэ: "Үлэттэн дуоһуйан олоһубута", - дээн.

Ону таһынан, эт-кырбас, мэник-тэник оҕолор, түүннэри мэниктээн, сүүрэн-оонньоон айдааран, алҕаһы онгоробут даҕаны, ханна барыай, онно кини, киһи быһыытын олус кизэн көбүстээх, амарах дууһааах, үтүөкэн сүрэхтээх ийэ туһунан өйдөбүл хаалбыт. Төһө да ыарахан үлэбэ эрилиннэр, Мария Петровна уһун көнө дьырылас уңуохтаах, үөрэ-көтө сылдыр, ханна да кыһыра-тымта сылдырын көрбөт этибит.

Кыра кыһа Раиса Михайловна төрөөбүт Хаҥалаһыгар олонор, балыһаҕа төхүлэһитинэн үтүө суобастаахтык үлэли сылдыр. Сүүр-бэчэ сыл уопастыбаннай үлэбэ кыттыһан, нэхилиэтин олоһун сайдытыгар кылаатын киллэрсэр. Федорова Марфа Гаврильевна салайааччылаах "Алаас Хотуна" уопастыбаннай түмсүү биридэ көхтөөх кытааччыта. Бу түмсүүнэн бэйэлэрин түөлбэлэригэр эрэ буолбакка, өрөспүүбүлүкэбэ уопастыбаннай түмсүүлэр үлэлэрин сайдытын өйүүр "Эйгэ" уопастыбаннай түмсүүгэ киирэн, өрөспүүбүлүкэ хабааныгар, ону аһан, Саха сирин "Дууһабытынан эдэрбит" эригитинин кинигэ-гэр киирэн, Арасыйы таһымыгар тийэ араас хайысхалаах тэрээһин-нэргэ кыттан айар-тутар, үлэлэһэр. Сырдик санаалаах, инникигэ эрэллээх дьон сааһырдыбыт дээн олонор хаалбакка, эдэр ыччакка өбүгү-дэр үгэстэрин тиэрдэн, үтүө холо-бур буолаллар.

Саха сиригэр 2023 сыл Үлэ сылынан биллэриллибитинэн, үлэни өрө түппүт аҕа көлүөнэ дьоммут олоһун кэпсиир, үйэтигэр, ыччап-пытыгар тиэрдэр аналлаахпытын сорок онностон бэчээккэ

Бэлэмнээтин Валентина САРТАЕВА-ВАСИЛЬЕВА.
Дьокуускай.

– Оскуола –

Инникитин өссө үүнэ-сайда туруохпут турдаҕа

Ньурба 1 №-дээх оскуола быһылгы үөрэх дьылыттан "Степан Васильев аатынан Ньурбатаабы элбэх хайысхалаах гимназия" дээн ааттанан 2022-2023 үөрэх дьылын саҕалабыта.

Элбэх хайысхалаах гимназия дээн ааттаммыта олус барсар, гимназия оҕолор билини ыалларын таһынан, араас идэлэри баһылыыра үөрөнөн тахсаллар. Ол биллэн турар инники олохторугар олус туһаһа турдаҕа. Ааспыт сыл оскуола 145 үбүдүйүөнү сылыгар улус дьаһалтата "Соляной хос" бэлэһээтинин туһунан дириэктэр Валентина Романовна Васильева кэпсэтитин саҕалаата.

Сунтаардаабы "Кэмпэндэйи-тээби туус хампааньыта" ХЭО генеральнай дириэктэрэ Алексей Романович Игнатьев киһиэхэ утары баран, кизэн-куон кылааспыттар "Соляной хос" онгорбуттара, дизайнын бэйэбит үлэһипит Вероника Валентиновна Михайлова онорсубута. Бу маньык хос өрөспүүбүлүкэбэ 22 оскуолаба баар.

Учууталлар барыллааһын көрүүнү ыһаһан оҕо доруобуйата туһу-субуотун, ордук алын сүһөх кылаас оҕолор ыалдылара намтаабытын туһунан этэллэр. Ааспыт сылгы тымныан ыалдыаһын, ковид кэмигэр 3-35 % кылаас оҕото ыалдыр буоллаһына, билигин кылаастан 2-3 оҕо ыалдыр.

Түгүннэн туһунан улуспут салалтатыгар, чуолаан Алексей Михайловичка махтанарыт.

Маньы таһынан оҕо бары өттүнэн сайдарыгар анаан 2018 сылтан оҕо бары өттүнэн сайдарыгар туһаалаһын дээн "Технодом" арылыбыта. Үөрэнэччилэрбит мастарыс-кыйга уһаналларын таһынан, сувенирлары онорууга дьарыктаналлар. Уһанар сыаһа Павел Николаевич Харлампьев салайааччылаах Николай Юрьевич Тараканов, Данил Константинович Степанов үлэ-лиллэр. Ньурба улунун олохтоохторуттан, тэрилтэлэртэн сувенирлар, миэбэлгэ сакаас киирэр. Технодом-мут дьэиэтэ кыарабаһа, быһыл өрөмүөн ыһаҕа ыһаанга киирибитэ, кэнэбэһин кэнэтэр санаалаахпыт.

Инклюзивнай кылаастарга үөрэнэр оҕолору технология кылааһыгар, уһанарсыаһа үөрэттэрин Ньурбатаабы колледж нөҕүө үөрэ-

Валентина Романовна Васильева

тэн дастабырыанна биэрэр курдук үлэ ыһабыт.

Иистэнэр сыахпытыгар производстоҕа үөрэтэр маастардар Петрова Аграфена Алексеевна, Гаврильева Анна Васильевна, Терехова Лидия Михайловна оҕолору иискэ үөрэтэллэр. Инклюзивнай диагноста оҕолору уонна баһалаах кыргыттары иискэ үөрэтэллэр.

Маньы таһынан гимназия иһин парикмахерскай кылаас баар.

Биһиги технология уруоҕар тигэргэ, астыыра үөрэнэбит, бу барыта инники олохпутугар туһаһа. Уруокпутугар таһаһы тигиэх иннинэ чертёжтаан, былаанын уруһуйдаан тигэргэ үөрэнэбит. Технология уруоҕа уолаттарга ону-маньы тутарга-хабарга, кыргыттарга иистэнэргэ үөрэтэр. Технология уруоҕа олоһо олус туһалаах, - дээн гимназия үөрэнэччигэ санаатын үлэһтэр.

"Соляной хосу" эмп үлэһитэ Анжелика Альбертовна Тиянова салайаан үлэһтэр.

Анал хоско "Галобриз" тэрил турар. Кэмпэндэйи туһунан анал иһиккэ күнүн аайы уларытан аллараа емкоска кутабыт, тэрил туһу турбанан илдьиритэн кыракый микроэлементтэр гына таһаарар. Ол таһаарар кэмизгэр оҕолор, улахан дьон олонор тыналар.

Кэмпэндэйи туһа туох туһа-

лааһын туһунан этэр буоллааха, киһи баттаһын луковицатыттан саҕалаан тас тиригэ, аллергияҕа тийэ туһаһыт. Ону таһынан тымны-ийыта, ханнык баҕарар вируснай ыарыһы таһынан сүрэххэ, тыҕаба туһаһыт, хаан сүүрэр тымыры кэ-нэтэр, хаан бөлүөхсэрин суох онгорор. Онкологическай, кыһаан ту-луйбат дьонго көнүлүтүөт.

Анал 15 олоһор миэстэлээх, ону таһынан хачыаллаах хоско алын сүһөхтэргэн саҕалаан үрдүкү Х1 кылаастарга тийэ галотерапия процедуратын ааһаллар. Субу кэ-нэ экзамен туттарар оҕолор проце-дураны ааһаллар. Процедура оҕо-лорго - 30, улахан дьонго (учуу-таллар каникул кэмизгэр) 40 мүнүтэ буолар. Сылга иккигэ сылдыах-таахтар, ол аата 20 күн. Сүүрүн пред-меттэргэн ураты уруок кэмизгэр күнүгэ 4 кылаас процедураны ааһар.

Күнүн аайы доруобуйа монито-ринин онгоробут, түмүгэ үчүгэй. Галотерапияны ааспыт оҕолор би-лингги туругунан доруобуйалара этэнгэлэр. Учууталлар, оҕолор тууһаах хоско киирэн ким телеви-зор көрөр, медитация музыкатын иистэн сыһыһанар, уруоктарга туһа-лаабы көрөр. Тууһаах хоско ки-риэхтэрин 15 мүнүтэ иннинэ уу иһэллэр, процедура кэнниттэн ик-ки чаас уу иһиэ суохтааххын.

Процедура ылар кэмнэригэр түбэһэн, IX "а" кылаас үөрэнэччи-тэ Фиштов Айтал бэйэтин санаа-тын үлэһиннэ: "Туус хоһугар алын сүһөх кылаастартан саҕалаан, үр-дүкү кылаастар 10 күн, күнүн аайы 30-40 мүнүтэ олонор процедураны ааһабыт. Тууһаах салгыһын тыһыаммыт доруобуйабит туссар, тыҕабыт ыраастанар. Маньык хос баар буолбутугар гимназиябытыгар махталбын тиэрлэбим".

Эби үөрэхтээһин педагога, оскуола биһинэс-инкубаторун салайааччыта Михайлова Вероника Валентиновна:

Мин компьютернай графика уонна дизайн уруоктарын биэр-бин. 3-8 кылаастарга араас ыраҕы-раамаларга дьарыктыбын. Adobe

"Соляной хос"

ILLustrator, Corel Draw у.д.а элбэх. Оҕолор интэриэһиргээн сылдыл-лар, сөбүлүүллэр, биридэ барбы-тын да билбэккэ хаалабыт.

Сылын ахсын араас куонкурус-тарга, чөмпүйүнээттэргэ, НПК кыттаммыт бириистээх миэстэлэри ылабыт.

Оройуонтан саҕалаан өрөспүү-бүлүкэбэ, норюоттар икки арды-ларынаабы куонкурустарга кыт-табыт.

Бэйэм эбии үөрэхтээһин үө-рөһү таһынан графикай дизайнер илээһиннэ. Биһинэс оскуола бу-ларбыт быһыытынэн, 2019 сыллаах-ха улус дьаһалтатын баһылыга А.М.Инококтыев, улустаабы Би-һинэс-инкубатор ген.дириэктэрэ Н.М.Михайлова бу үөрэххэ үө-рэт-тэрибиттэрэ.

Британиятаабы үрдүкү оскуола дизайн үөрэһин бүтэрбитим. Онон дипломнайбар икки үрүн көмүс биһилэх онгорон, араас быыстака-ларга, үлэм Японияҕа тийэ кыт-тыбыта.

Бэйэм фанераҕа илиинэн уру-һуйдаан эпоксиднай смоланы кут-тан, араас дьэрэкээн киэргэллэри онгоробун. Үөрэнэччилэрбин 2022

үөрэх дьылыгар НПК кытыннар-бытым, I истиэпэннээх лауреат аатын ыһыттар. Оҕолором олоһо буол-бут "Кындыкан" остуоруйанан онгорбут коллекцияларга биһирэм-митэ. Остуоруйа сүүрэн кыһын Илан Кындыкан хос сиэнэ Мар-гарита Попова-Кындыкан оҕолор үлэлэрин көрөн, сэнгээрэн Саҕа дьыл иннинэ махтанан хамнас тө-лөөбүтэ. Оҕолор бастаах хамнас-рын тутан үөрүүлэрэ мунура суох этэ. Бу иннинэ кыргыттарым өрө-спүүбүлүкэбэ икки миэстэ буол-тара. Араас тиэмэнэн онгоһуктары онгоробут. Гимназиябытыгар ми-эбэл сыаба, технология кылааһыгар иис, парикмахерскай уонна сувенирнай сыах аһан үлэлэттэбит. Оҕо-лор уруок биридэтигэр араас он-го-һуктары, бэлэххэ аналлаабы он-горон илдьэ бараллар.

Мин оҕолору кытары үлэлир-бин олус астыһабын, үөрэбин, дьоллоһобун. Гимназияга үөрүүнэн кэһэбин. Инникитин өссө үүнэ-сайда туруохпут турдаҕа, - дээн үлэтиттэн астыммыт тылларынан Вероника Михайлова түмүктээтэ.

Антонина СЕМЁНОВА.

- **Култуура** -

Олонхоһуттар толорууларын истээччигэ сөпкө тиэрдиигэ үлэ барыахтаах

учнай-практической кэмпириэнсийэ кыттыгыны ылбытын ахтан ааста. Ньурбатаабы техникалыа лиссий саха тылыгар учуотала Александр Мясоедова Антоновка орто оскуолатын түрүт культуураба учуотала Федорова Тамара Федоровна, Түмүк нэһилиэгэр Саргылана Петровна Федорова оҕолору олонхоҕо дьарыктыыларын, улууустарын чизин араас күрүктэниилэргэ кытталарын туһунан эттэ.

- Оскуолаба ыраагырааматыгар олонхо предмет быһыытын кириэр, 5-10 кылаастарга нэдиэлэҥэ икки эрэ чаас көрүллэр. Саха тыла нэдиэлэҥэ биир, литература икки эрэ чаас көрүллэн олонхо дьоруойларын сюжеттарын үөрэтэбит, - диэн кэпсээтэ.

- Николай Тарасович Степанов гуманитарнай тыл институтугар Ньурба улууһугар аан магнай Ньурбаттан төрүттээх учуонайдар баар буолан үөрэтиллибит, Сахабыт сириин 60 олонхоһуттарын олонхолоро харалла сытар буоллабына, аңаара Ньурба олонхоһуттара кириэрлэр. Николай Тарасович Степанов гуманитарнай тыл институтугар Ньурба улууһун 98 олонхоһутун анкетнай даннайын түһэрибит. Онон сирдэтэн биһиги баастаан испииһэҥкэ баар олонхоһуттар дьонноруттан ахтыылары хомуйбулпут. 123 олонхоһут туһунан ахтыылары биэрбиттэрин "Алгыстаах Айыы аартыгынан" диэн Айталина Ахметовна уонна мин ахтыылары хомуйан кинигэ таһаарбыппыт, - диэн "Кыта-

лык" к/д иһинэн "Талба талааннаахтар түһүлгэлэрин" түмэр норуодунай фольклор кэлэктиип салайааччыта Николаева Р.Н иһитиннэрдэ.

Ньурба улууһун Олонхо Ассоциациятын бэрэссэдээтэлэ Розалия Васильевна Тартакаева:

- Олонхоһуттар толорууларын үйэтитэр сымалтан, устан оцифровка онорон фондаба хаалларан оскуола-ларга кэлэр көлүнэ ычакка олонхо хайдах быһыылаахтык толорууларын иһитиннэрэн үөрэти барыахтаах. Бу боппуруоһу ханнык бабарар улусу турсорсар. Ийэ олонхоһуттар толорууларын истэн, олонхоһут сөпкү толорууга сөпкө үөрэтиэххэ наада. Өбүгэбит ситимэ олонхо үгэс буолбут толоруу нымата сүппэтигэр үлэ барыа-

таах, - диэтэ.

Түмүккэ Викториа Георгиевна: "Бүгүнгү көрсүһүү култуура үлэитиэрэтигэр иһитиннэри быһыытынан, кэнэбэтин олохо кириэрэгэр ананан ытылына. Ньурба улууһун олонхоһуттарын толорууларын истээччигэ сөпкө тиэрдиигэ үлэ барыахтаах. Биһир дойдуталаары Емельянов Н.В. үс олонхотун сийилии үөрэтэллэригэр, Аканаттан төрүттээх Илья Иванович Иванова-Нонохо толорууун интонациятын тутуһаргытыгар", - диэн сүбэлэттэ.

Викториа Георгиевна "Театральные постановки народов Якутии" авторскай кинигэтин Елизавета Романовнаба туттарда.

Искуство оскуолатын дириэктэрэ Е.Р.Евсеева саха олонхоһо үйэттэн үйэҥэ салбанан барарыгар сөптөөх кэм, ириэмэн кэллэ. Онон маньк көрсүһүүлэр онлайн ситим нөһүө салбанан баралларыгар этии киллэрдэ.

Култуура Департаментин салайааччытын солбуяааччыта А.И.Михайлова өйдөбүннүк кинигэ туттарда.

Антонина СЕМЕНОВА.

СӨ културуатын үтүөлээх үлэити, искусство үөрэтин кандидата, Аммантаабы Искусство оскуолатын фортепиано отделениегын преподавателэ, эпическай уонна ырыа сайдыытыгар сабыдыалы киллэрэсэччи Григорьева Викториа Георгиевна Ньурбатаабы Искусство оскуолатыгар култуура уонна саха филологиятын учууталларын, фольклорунан дьарыктанааччылары кытары көрсөн, "Об эпических песнопениях олонхоустов Нюрбинского района" лиэксийэ-бэсиэдэ ытта.

Улуу олонхоһуттар У.Г.Нохсоров, Т.В.Захаров-Чээбий, В.М. Новиков - Кундук Урастырап, учуонай-фольклорист Н.В.Емельянов олонхо суруйууларынан оҕолору интонацияба, тембрга дьарыктыыларын, 14 олонхоһуттар толорууларын нотаба түһэрибитин туһунан кэпсээтэ.

Саха биллиилээх учуонай-фольклориста, филологическай наука доктора Емельянов Н.В. 100 сылыгар ананан "Ньурба улууһун олонхоһо уонна олонхоһуттара: уруккута, билингитэ уонна кэлэр кээскилэ" Ньурбаба ытытылыбыт өрөспүүбүлүкэтээҥи на-

- **Педагог уона уһуйааччы сыла** -

Үлэ киһитэ – дириэктэр

рээһиннэрэ, 40-тан тахсалыы сыл учууталаабыт ыраагыты Дмитрий Иванович уонна Михаил Иванович Павловтар албан ааттара оскуола эркинигэр сүппэт өйдөбүл буолан суруллан тураллар, кинилэр ааттарын, үлэлэрин-олохторун кэлэр ыччат дьоммутугар кэпсибибит, кизн туттабыт. Учуртат, поэт, фронтовик Алексей Афанасьевич Софронов аата дэриэбинэ уулуссатыгар ингерилилибитэ. Бары бу оскуолаттан кынат үүннэрэн үөһэ көппүт оскуола выпускниктара.

Ытык киһи төрөөбүт-үөскээбит, үөрэммит оскуолатын үлэтинэн оройон кизн туттун туттар. Барыга инники буоларга дьулуһабыт, үөрэнэбит, үлэлиибит. Бу бүгүнгү күнгэ диэри оройон үгүс оскуолатын ортогугар ситиһилилэрбит дааны ону туоһулулар. Билингит сайдыылаах кэмгэ биһиги оскуолабыт олобу кытта тэнгэ хардылаан, араас уларыты-тэриэтии кэмигэр сөптөөх хайысканан, оскуола иитэр-үөрэтэр үлэтигэр табыгастаабынан көрөн, киллэрэн, ханнык да тургутуулардан чабыйбакка, биригэ туруктаах оскуолаларыттан биридэстэрэ буолар.

"Бал - ийэтинэн" диэн өс хоһооно этэрин курдук, тэрилтэ салайааччытын үлэти-хамнаа кестөр. Оскуола салайааччыта оскуола ытар бары үлэтин көрүңгөр - үөрэттигэр, ииттигэр, сайдыыга - олукурар, хайыскатын ыйар, булар. Кини өйүн-санаатын, билигин-көрүүтүн ууран сөптөөх суолу тобулар, кэлэктиипи бири суолга таһаарар. Биһиги онук суоллаах-нистээх ытыктыыр киһибит Дмитрий Иванович Павлов аатын билбэт киһи Ньурба оройуонугар суоҕа буолуо.

Ол курдук кини аата Өнгөлдөө нэһилиэгин кытта ыкса ситимнээх. Манна элбэх оҕолоох ыалга күн сүрдүгүн көрбүт, мантан төрөөбүт Ийэ дойдутун фашистскай халабырдытартан көмүскүү барбыт, манна кыайыс көтөллөөх төннөн кэлбит, манна киһиэхэ бэриллиэр сирдээҥи дьолун булбут, манна 5 оҕоҕо күн сириин көрдөрбүт, манна үлэ киһитэ буолбут, манна үүнэр көлүнэни үтүөҥэ уһуйар, манна олобун тийэх чааһын көрсөр. Манна - тапталаах төрөөбүт Өнгөлдөтүгэр.

Дмитрий Иванович 49 сыл педагогическай ыстаастаах, ол иһингэр 40 сыл оскуола дириэктэринэн үлэлээбит. Кини дириэктэриин кэмигэр ити үөһэ ааттаммат учуонайдар, нэһилиэк биллиилээх дьоннор, кини алгыһынан үөрэнэн тахсыбыттары. Ирдьбиллээх, таһыттан көрдөххө, тыһыс курдук да буоллар, Дмитрий Иванович сымнаҕас, ордук кыыс-дыахтар кыһалбатын өйдүүр, санаатын тайаар кини этэ. Дириэктэр быһыытынан уроктарга сыдыара, сүбэ-ама биэрэрэ, сөбүлээбитин бар дьонго таһаарара. Учуутал кылаас таһынан үлэтин, оҕо дьыбэ үлэтин, эбии дьарыгын тэрийэн ытарга уроок кэннэ оскуолаба араас хайыскалаах бөлөхтөр тигинэччи үлэлииллэрин, пионерскай, патриотическай хамсааһынар араас тэрээһиннэрин тигини быспакка ытары ситиспитэ. Элбэх оҕолоох уонна тийиммэт-түгэммэт ыаллар оҕолоро олоһор интернаттара үлэлиирэ.

Дмитрий Иванович үлэтиин кэмигэр аҕыс кылаастаах оскуола орто оскуола буолбута. Бу билигин ыраахтан оҕону угуулар таас оскуола сыбааһаата түспүтэ. Кини үөрэнэччиэтэ Илларион Степанов (туту матырыйаалыгар инженер-технолог) Дьокуускайтан, учууталын баҕа санаатын олохо киллэрэр туһугар, бэйэтин

баҕатынан аҕалтартыта. Дмитрий Иванович, онно оскуола туһулуулугун курдук, оҕолу истингик үөрбүтэ уонна, соругун толорбут киһи быһыытынан, дьэ оскуолаттан уурайан, сыныалаанга тахсыбыта.

Людмила Ивановна (Д.И. Павлов улахан кийитэ, нуучча тылын уонна литературатын учуотала) дириэктэрдэн 1993-1994 үөрэх сылын саҕалаабыта. Дмитрий Иванович саҕалаабыт тэрээһиннэрин таһынан оҕону эстетическай иитиигэ болҕомто уурулуубута. Аҕыйах сылга оройон, өрөспүүбүлүкэ иһингэр ааттанар "Кустук" үгүкү бөлөҕө үөһэ тахсыбыта. "Океан" лаабырга ыгырыллан, Турцияба тийиэн сахалыы үгүкү кизн эйгэҥэ таһаарбыта. Учуталлар аттестацияны барар буолбуттара, квалификацияны үрдэтэр туһугар араас хайыскалаах НПК-ларга кытталарта.

Людмила Ивановна бэйэтин кэниттэн оскуола дириэктэринэн история учууталынан үлэлиир Дмитрий Кириллович Александров олоһулуубута. Дмитрий Кириллович дириэктэрдир кэмигэр, саха тылыгар модифицированнай программа онһоһуллан, саха тылын дириэтэн үөрэтэр кылаас аһыллыбыта. НПК-ба кыттыы элбээбитэ, оҕолор региональной уонна республиканскай таһымна тийэ тахсыбыттары. Ньурбатаабы техникалык лицейга сүүмүрдэнэн үөрэнэ кириэр оҕолор баар буолбуттара. 1 республиканскай учууталлар күрэхтэригэр кыттан, Никитина А.И. "Учуутал-маастар" ааты ылбыта. Үлэ син бирикестүү орудьтары, бастакы ОГЭ уонна ЕГЭ көрдөрүүлэрэ куһаҕана суох түмүктээх этилэр.

2001-2002 сыл иккис аңаарыгар оскуола дириэктэринэн Людмила Михайловна Павлова аһамыта. Үлэли олоһор оскуола үлэтин-хамнаһын арыый уларьта тутан, сана хамсааһыннары киллэрбитэ. Студийнай дьарыктар олохо кирибиттэрэ. Маньк дьарыгы тэнитэн, 2003 сыллааха өрөспүүбүлүкэҥэ экспериментальной площадка быһыытынан үлэни саҕалаан, 2007 сыллааха ону бигэргэтэн, толору отчот онһоһуллан, Бүгүн Арасыйатаагы уопсай үөрэхтэһин тэриэлиирин күрэхтэригэр кыттан, РФ Үөрэтириин Дипломун уонна РФ Президенти Гранын ылан, Мөлүйүөннээх оскуолалар ааттарыгар кирибиһпит.

Людмила Михайловна дириэктэриин кэмигэр ийэтин, педагогическай үлэ бэтэрэнин, 46 сыл пед. ыстаастаах, Саха сириин сэйбэттирин I сийиһин дэлэгээтэ, Серге Орджоникидзе аатынан стипендиатка, Өнгөлдөө бастакы пришкольной участкагы тэрийээччи, Хорула, Куочай, Өнгөлдөө оскуолаларыгар дириэктэрдэбит Степанова Мария Игнатьевна уопутун суолдуйту сулус оҕоностон, үгүһү-элбэҥи оскуола үлэтигэр киллэрбитэ. Мария Игнатьевна ханна да үлэ-лээбитин иһин амарах санаалаах салайааччы, тэрийээччи, кизн билиилээх учуутал быһыытынан ытыктанара.

2008 сылтан биһиги оскуола "Идэни таларга эбии дьарык көмөтө" ("Дополнительное образование как средство проффильного самоопределения учащихя") диэн тизмээн өрөспүүбүлүкэҥэ экспериментальной площадка буолан, үөрэнээччилэри үөрэх таһынан үлэҥэ атын хайысканан санна сүүрэн киллэрэн, үлэли сылдыбыта. Ол курдук эстетическай, прикладной хайыскаларга кээкэ ситиһилэри технология учуотала, норуот маастара Никитина С.Н. киллэрбитэ.

"Кустук" үгүкү аһаамбыла, өр сылларга оройон, өрөспүүбүлүкэ араас таһымнаах сыанатыгар тахсан, дьонун ситиһилилэммитэ. Оҕолору эт-хаан өтүтөн сайыннарыга, физкультуура уроктарыгар компьютернай диагностиканы туттуу бу кэмгэ бастакынан саҕаламмыта. Онон түмүккэ Людмила Михайловна оҕону эт-хаан өтүтүнэн чабдыргыр үлэни өрө тутан тэрийэр "Бастың дириэктэриинэ" ааттаммыта.

Людмила Михайловна дириэктэриин кэмигэр биһиги оскуолабыт 2009 сылтан ИПКРО Ресурснай Киинини буоларын ситиһэн, оройон учууталларыгар ананан, иитэр-үөрэтэр хайыскаларынан таһымнарын үрдэтэр араас хабааннаах куурустар, сэмийнээрдэр ытытылыбыттарыта. 2010 сылга Арасыйый туйгун оскуолаларын респэригэр кириэн, ону туоһулуур Добун сурук туттуппугут. Бу үрдүк аат салгыы үүнэр көлүнэни иитэр-үөрэтэр таһыммытынан өссө үрдүккэ тахсарбытыгар олукур буолбута.

Павловтар династияларын салааччы Андрей Николаевич Людмила Михайловна уола, Мария Игнатьевна сиэнэ, Дмитрий Иванович сиэн ыраата дириэктэр быһыытынан үлэтин 2008-2009 сылтан саҕалаабыта. Дьаһайар үлэни ингериммит, хаһаайыстыбаньык Андрей Николаевич оскуола материалнай төрдө бөбөрүүгүгэр үлэтин анаабыта. Компьютэрнай кылаастар, кабинетнай систизмэ таһаарылаахтык үлэлиригэр болҕомто туурубута. Ону таһынан оҕо эт-хаан өтүтүнэн сайдыытыгар өбүгэ ооньнуута - мас тардыһыта сайларын өтө билбит курдук, оскуолаба Андросов И.А., онтон салгыы Иванов Иван Васильевич курдук бу спорт бири көрүңгөр сүүрүйэр тренердэри Ньурбатаагы спортивнай оскуола салаатын астаран, Өнгөлдөө оҕолоро Арасыйый таһымнаах тахсан, кыайыы үөрүүтүн биллэрэригэр олукур буобута.

2018 сыл күһүңүгэр туйах хатаарааччы, удувор утумнааччы, аат ааттааччы оскуола дириэктэрэ Андрей Николаевич Мария Игнатьевна биун туруоран туран, учууталларга анналаах сквери аһыта. Манна кини эбэтэ Мария Игнатьевна, убайа Дмитрий Иванович, ийэтэ Людмила Михайловна үүнэр ыччаты үрдүккэ, үтүөҥэ уһуйбуттарын туоһута буолан, бар дьонго өйдөбүлү биэрэр сквер. Ити курдук оскуола сылын ахсын араас иитэр-үөрэтэр хайысханы талан, түмүк таһааран, санаттан-санна сонун сүүрээни олохтоохтук ылсан үлэлиирэ.

Билигин дириэктэриит Сергей Викторович салалтатынан оскуола үлэли-хамсыы олоһор. 2021-2022 үөрэх сылыгар иитэр үлэ сана программанан үлэлээбитэ, ол курдук "Биһиги сурун үлэбит", "Школьные медиа", "Оскуола үөрэбэ", "Кылаас таһынан дьарык", "Төрөппүтү кытта үлэ", "Бэйэни салайыны" диэн хайыскаларынан араас өрүттээх ылаан-наммат үлэ оҕолору күннэтэ айа-тута сылдыарга иитэр-уһуйар. Төрөппүттэри кытта үлэҥэ "Көмүлүүк" диэн ааттаах ырааһыака бары түмсэн үлэлэнэрибит. "Сэргэлээх" оҕо тэрилтэтэ оскуола оҕотун барытын хаан сүүһүгэр иитэр үлэлэриин турумуур, ол ылаанын "Патриот" спортивнай кулуубу, "Добродея" волонтерскай хамсааһыны тэрийэн кырдыбаас аҕам саастаах дьонго, инбэлиит, ыарыйах оҕолорго, бэйэ-бэйэҥэ көмөнү онорго, болҕомтолоох буоларга иитэр үөрэтэр. Үгэскэ кубулуйбут "Пушкин-скай бал", "Юный армеец", "ДОМ", "Мин нэһилиэгим - мин түөлбөм",

"Аан дойду омукартын култуурата", "Коммунарскай түмсүү" сыллата ытытыллаллар, оҕолорго умнуулубат өйдөбүлү хааллараллар, араас таһымнаах үлэни ирдилилэр.

2022 сыл Ааҕыы сылыннан биллэриллибитинэн, ону олохо чопчу киллэрэр сыллаах үөрэтэр үлэҥэ анал сыал-сорук туруоруунан, былаан ылыннан, эбии үөрэхтэри, үрдэтэр куурустары, сэмийнээрдэри баран, билибинти үрдэтэр үлэлэр ытытылыбыттарыта. Үөрэх сылын бастакы аңаарыгар метапредметнай тургутуктар ытытыллаллар. Метапредметнай олимпиадалары ытарга торум онһоһулланна, оройон таһымнаах ытар барыл былаан баар. Үөрэх сылыгар БҮӨС (ФГОС) уларыян кириитин үөрэтии, ырыгы комиттэн кэмигэр ытытыллар.

Оскуолабыт материалнай-техникалык тургун туһулары, сангарды үлэлэрин сыллата ытытабыт. Быйылгы үөрэх сылыгар методическай үлэ хайысхатын арыый уларьтан, холбоһуктарга эбии бырайыактарынан үлэлиир тэрилтэ (проектнай офис) тэриинэн, сангалы көрүүнэн методическай үлэ саҕаламмыта. Ол түмүгэр оройонна I миэстэни ылары ситиспиһпит. Учуутал бэйэтин эрэ үөрэтэр биридимиэттинэн буолбакка, методическай хабааннаах үлэҥэ кыттан, санаатын үлэлэстэн, сана хардыыны онороругар бырайыак олукур ууар кыахтанна, "Педагогическай калейдоскоп" бырайыагынан үөрэнээччилэри араас хайыскалаах үлэҥэ, үөрүйэххэ уһуйабыт.

"Кини олоһорун тухары үөрөнэр" диэн кыһаахтаах бэргэн тыл этилибит эрэ буолбатах. Бу олохо баар суол - кини туюх эмэ сананы чопчулаабына, түмүгүн таһаардыбына, онту хайаан да бар дьонун дьүдүгэр таһаарар, үлэлэстэр, сыаналатар буолабыта.

Биһиги Учууталбыт Дмитрий Иванович Павлов үлэлиирин тухары ааҕар, сайдар туһугар төһө эмэ үлэлээбэ, билбэтин билэ сатаан ааҕара, сурунара, көрбөтүгүн-истибэтэбин сонурбаан ыһыталаһара-туоһулаһара. Куруук тугу эрэ бэлиэтээнэ-суруна сылдыар буолара. Маны барытын туһанан, НПК-бытын "Павловскай ааҕылар" диэн ааттанан, эрдэтэн балаһыаньытын бигэрэттэрин, тарбаһан, оройон оскуолаларыттан, уһуйааннартан кыттааччылары күүтэр, истэр дьонун бырайыактаахтык, 5 сылга биридэ ман тэрийэн ытытабыт. "Учуутал уонна уһуйааччы" сыла биллэриллибитинэн, өрөспүүбүлүкэтээҥи күрэххэ биһиги учууталбыт Саввинова А.И. оройонна бастакынан "Бочуоттаах уһуйааччы" ааты да ылбыта, оскуола үөрэтэр-иитэр хайыскара сөптөөх суолунан баран иһэрин туоһулуур.

Биһиги дириэктэрдэрибит сатабылаах салайааччы буолалара кэллэктиип үлэлээн ылар албан ааттарыгар да кестөр.

Бу мин 45 сыл устата үлэлээбит оскуола салайааччыта-дириэктэрэ уларыйдабын айыы, бириртэн-бири үрдүк эппизитинэстээх дириэктэрдэргэ түбэһэн, кэлэктиип бары турунан, эдэр ыччат дьоммутун аныгы сайдыылаах олох кизн аартыгар таһаарарга үлэлэҥэ сылдыарыттан толору дьоллоохпун.

Ити курдук "Бары түмстэхпитинэ биһиэхэ ким да тэнгэспэт" ("Когда мы едины, мы не побеждены") диэн санаанан салайтаран, Ньурба оройуонун ыраах сытар кыра нэһилиэгин оскуола үлэли-хамсыы сытар. Олохо тахсар уларыһылылары, сайдыы араас хайысхатын кэмигэр таба тутан, үүнэр сүүһүөх ыччат дьоммутугар тизэрдэргэ ананан үөрэнэбит, үлэлиибит.

НИКИТИНА Анна Ильинична,
РФ уопсай үөрэхтэһинин
Бочуоттаах үлэлэри,
Учууталлар Учууталлара,
2022 сыл Ньурба оройуонун
үөрэхтэһинин Бочуоттаах үлэитэ.

Аба дойдуга Улуу сэриитин бэтэ-

- Айар кут -

Өһүөннээх кыыл

Билигин бөрөнү бөртөлүөтүмүн сылдыан үһүстүм туюх да кыһалбата суох ытыалыылары тэлэбиһсэргэ көрө-көрө улахан-нык атыгырыбын. Айыла ба оҕото барахсан бу курдук тэнэ суох курэхтэһиэгэ, тыһынаах хаалбата көстөн турар балаһыаньыла түбэхэн баран куота сатаан сордонорун көрө-көрө айынабын. Ити сүрү бэрт, киһили буолбатах. Биһрэдэ итинник "булка" сылдыбыт уол кэпсээн турардаах, бөрөлөр эрдээхтэр бөртөлүөтүм куота сатаан баран сааба ытыллымаары үүнэн турар маска илин атахтарынан тайанан баран бөртөлүөт эрдээдэрин айы эргийсэн биһрэн маска хаххаланан саһа сатыылар үһү.

Мин дойдубар кырдыбаастар бөрөнү убаастыылар. Адыс буулаатагына, туюх эрэ буруйу онгордобуна, ол аата дыиэ сүөһүтүн, табаны тартагына эрэ бултуулар. Эйиэхэ туюх да куһаҕаны онгорбокко, онгорор да былаана суох аһан иһэр көс бөрөлөрү моруоктаспаттар. Бөрө да өй хаата, ону билэр.

***

Биһрдэ күтүөтүм Бүөккэ кыһын тырахтарыс уолаттары кытта күһүн бултаабыт тайахтарын этин тийэ сылдыан биһр бөрөнү өлөрөн афалбыта. Бүөккэ кэпсээнинэн, эттерин аранастаабыт сирдэрин буулаабыт бөрөнү улахан толоон ортотугар турарын ытан ылбыт. Бултаабыт бөрөлөрүн дыиэбитигэр афалбыттарын бу баар курдук өйдүүбүн. Дыиэбэ дээр бһон саастаах өттө тонон адыарыа сьтгар бөрөнү көрө-көрө "бөрө киээн саамай адырфата эбит, аһаар харахтаах, тыһы, эбитигин бөртөлөөх" дэһэллэрин өйдүүбүн. Мин өйдөөбүпүмүнэн, ол бөрө кытарымтйыан көстөр кылааннаах түүлээбэ, сототун илин өттүнэн хара сурааһынааба, икки ойбоһунаабы куһаахтарга түүтэ саба түһэн хара дуураа буолан көстөрө. Дьонум "сыанаба барыһы" дьен бэркэ өрө көтөбүллэн кэпсэтэр кэмнэригэр эһэм тугу да санарбатын, үөрбэтин өйдүүбүн.

***

Ол күһүнүгэр эһэм күтүөпүмүн эмиз тайахты тахсыбыттар. Кинилэр бултуур сирдэрэ бөһүөлөктэн 7-8 көстөөх сиргэ баар.

Бултуур сирдэригэр тийээт да булчуттар сибиркээбиттэр. Ол курдук, ыырдырыттан имириир тыһынаах барыта күрэнэн хаалбытын курдук буолбут, киһи кулгааба чуңкунуур чуумпута үһү. Дьөрү, чыычаах-тураах да суох буолбут.

Үтээннэрин тула чээччэйэ сылдыан, ыттара-аттара дук-дах тутталларын, сүргэлэрэ тостубутун бэлиэтии көрөн, бөрө буулаабытын сэрэбиттэр. Бастагы киэһэлэригэр оһонньор тахан бөрөлүү улуйбутугар, адыс чуғас, үс өттүттэн бөрөлөр хардарыттар, онолуһу кытаанаба үһү. Дыксинии буолбут. Аттарын үтээн айабар бааһан, тула уот оттон, ыттарын иһирдэ киллэрэн хонон дуоннаммыттар. Киһи утуһуох да буолбатах үһү. Нухарыан бардылар да үтээннэрин таһыгар аһыах хаамылаах сиргэ бөрө улуйан тоһо барар. Ол курдук, үһүн түүнү быһа аттарын уоскута, уоту отто хоммуттар.

Бачча ыраах тэринэн кэлбит аакка сытыллаһа дуо дьен, сарсыныгар туран эмиз тыа устун хааман көрбүттэр. Ыттыһы-аттыһын бары ыга анныһан баран уку-суку хаамаһ иһэн дөрүн-дөрүн оһонньор бөрөлүү улуһын көрдөбүнэ, тула өттүттэн үс сиринэн хоруһуулар эбит. Иннилэригэр уонна икки кытыларыгар. Ити курдук, ханна да тийбиттирин иһин бэрээдэктэрин уларыппакка, батыһа сылдыбыттар. Күтүөтүм дэлби кыһаханар, ныиэрбинэйдир эбит эрээри - харахха көстүбэксэ саһа сылдыр өстөөһү хайыыр да кыаһың суох. Түүн эмиз утуптатахтар. Оһонньор бөрө буулааһынын төрөтүмүн туюх да саарбаба суох бу кыһын өлөрүлүбүт адырдыан аахпыт. Ону аахсаары, ситиһээри сылдылар дьен өйдөөбүт.

Үһүс күннэригэр хайдах да бултуур кыах соһбун билэн булчуттар дыиэлэригэр төннөргө быһаарыммыттар. Малларын-салларын хомунан баран хонгунуттар. Үтээннэриттэн түөрт-бисэ көс холобурдаабы барбыттарын эрэ кэннэ көтөр-сүүрэр, хамсыыр-харамай сибикитэ биллэн

барбыт. Арыһ холкутуйбуттар. Улуйдахтарына да бөрө хоруһадабат буолбут. Ыт-тара да хаамаһ-сиимэн, дьонтон тэйэр буолан барбыттар.

Хас да көс усталаах, бөһүөлэккэ тийэ сьһар улахан толоону кыһа баран истэхтэринэ Сордон дьен улахан булчут булар чинчилээх, быһыл сана тыаба тахсыһыт адыс ыйдаах ыттарын оһото үрэр сангата иһиллибит. Толоон уһуор. "Тайабы туруорда, хайыбыт" дэһэ-дэһэ толоон уһуорун кынастаһа турдахтарына, ыттарын оһото тыаттан күүһэ-кыаба баарынан сулбу ыстанан тахсыбыт. Хара туоһука кэнниттэн бисэ сирэй күлүк тилэх баттаһан ыстаналаһан тахсыбыттар. Булчуттар хаһыыһы бөһөтүн түһэриттэр, куттаары саанан салгыһы ытылаабыттар да бөрөлөрө тохтооботохтор. Сордону хаста да сирээхалты хабаһ төкүнгүнэппиттэр да, ыт оһото күүһэ баарынан сарыһы-сарыһы дьонун диэки талаһарын кубулуһатаах. Дыһинэн, бөрөлөр ыт оһотун сыһыһын начаас хам баттаһара эбитэ буулоу эрээри, саа тыаһа, хаһы мэһидэстэбэ дьен сэрэйиллэр.

Сотору кэмнэн ииримтйэ куттаммыт Сордон дьонун тастарынан буульда курдук ыйылаан тохтообокко эрэ тыа диэки аһа көппүт. Аттаах дьон тастарыгар куттанан ыйыһы турбуг ыттар Сордон кэнниттэн тыаба түһүспүттэр. Сырсан кэлбит бөрөлөр туюх да сааппыт-кыбыстыбыт, толлубут сибикини биллэрбэксэ дьонтон сүүрбэччэ мизтэрэлээх сиргэ кэлэн аа-дьюо тохтообуттар. Булчуттар сиргэнэн өрө мөбө сылдыр аттарытан ыстаналаһан түспүттэр. Ол кэмгэ тыаба түспүт ыттара барбыттарынааһар түргэниик тыаттан төттөрү ыстаналаһан тахан ат тыаһын анныгар сөрүөстүбүттэр. Тизэр өттүлэригэр, тыа иһинэн бөрөлөр иккис тоһуурдара саһан испит эбит. Отучча хаамылаах сиргэ, тыа быһыһынан күлүгүлдүһэн баалларын биллэриттэр. Итиччэ чуғастан киһи сыһспат, күтүөтүм толоонго сылдыр бөрөлөрү кы-

һы-кыһы ытыһыан баарбыт да, эһэм кыккыраччы боппут. Ыт ыйыһырын, ат хаһыһырынын быһыһыгар "биһр эмэ бөрөнү өлөрөөҥ-бааһырдьан да, бырастыһы ытыахтара суоба. Хааны хаанынан истэһиэхтэрэ" дьен тохтоппут. Үрдүлэринэн, атахтарын аннынан саанан ытыһыылар үһү да, бөрөлөрө бугатын наадыйбатахтар. Кэрээһэ суох, өһүөннээх харахтарынан сүүстэрин аннынан кылатан көрө-көрө субу суксуруһа сылдыбыттар, сорохторо олурунан, сытыһан кэбиспиттэр. Биһр эдэр бөрө, "хайа, хайыһыгыт?" диэбиттии уонча хаамы чуғаһаан кэлэн илин-кэлин атахтарынан хардарыта тэбинэн өрүтэ ойуоһу оонһообут. Эһэм да, күтүөтүм да кэлин кэпсидлэрэ, бөрөлөр "боруобалаһан ытан көрүң эрэ, тугу көрдөрөр эбиһпит!" дьен соһус-соруһан ыттара сатыыр курдук дүүһүлэммиттэр.

Эгиллибитин курдук, биһр бөлөх толоон уһуоруттан кэлэн толоонунан куотар сирдэрин быһан турар, тыаба биһр бөлөх манаан сылдыр, өссө биһр бөлөх ханан күтэ сытарың ким да билбэт. Быһата, киһи да ханна да куоттарбатыһы тэринэр-дьяһанар кыһылар эбит. Маны тэнэ, инники күннэргэ ханна бааллары биллэрэн улуйар эбит буоллаһтарына, кэлин "барбыттар" дэттэрээри сангата суох дьыһыһан, манаһан испиттэр. Ол курдук уонча мүнүттэ ыбылы куттаһ, куттарын-сүрдэрин тоһутан баран бөрөлөр баран хаалбыттар.

Күтүөтүм кэлин мэдди да кэпсиһр, ити тэлэбисэргэ көрдөрөр соһуруунгу бөрөлөрө биһиги бөрөлөрбүт аһаардырын эрэ сафалар. Оттон оһуругунан, өһүөннээһинэн, уодаһыһынан биһиги бөрөбүт атын дойду бөрөлөрүн бука барыларың таһыччы сабырыһар дьен.

Кини кэлин билиммитэ. Били бөртөлөөх бөрөнү киһи булт аранганы таһытан буолбакка, атын сиртэн өлөрбүт этэ. Атыннык эттэххэ, киһи иннигэр туюх да буруһа суох бөрөнү. Бөрөлөр ону санаппыт буолуоһааттар. Ити быһылаһан кэнниттэн күтүөтүм өр бултаабыта эрээри, бөрөттөн улаханнык баһыһтарар, толлор буолбута. Түбэстэһинэ да өлөрбөт быһылаһах этэ.

Куйаар ситимиттэн.

Быһыһаны

"Хаалһын! Хоонһоһон сыһыт эдьийиттэн куттаннабай!"

Эдьийин тимиргэ оһсор курдук иһиллэр. Төгүрүк тулаайаһ муннаах, сэттэлээ Дьэлиэнэ кыһысаан эдьийдэригэр оһорбута икки сьл буолла. Хороччу улаатан эрэр эдьийдэрэ, убайдара холкуоска илин-атах буолан, аға һым-тым убайдара сэрһигэ барарыгар кинини - ыал кыратын, оһолорго буолбакка, ыалга хаалларбыта.

Хоонһоһон утуһар тапталлаах эдьийэ наара оронугар тыһыһы тэбөн сьтар. Кыһыһыртаһай эдьийэ, мөһүттэрин быһыһар, иһитинэн-хомуһунан тамныһаланар. Биһр оһонньор маһыһан туюх эрэ онгорон букунайар. Хараһыйар-көрөр уонун аһа сылдыр убайа Уйбаанчык көстүбэт. Буоһарын курдук, ийэтин бүүптэт соругар сылдыр быһыһылаах.

Дьэлиэнэ кыһысаан ханан да араһсыбат, убайа Өлөксөй онгорон биһрбит талаһ ынахтарың ыга кууһан, көстүбэртэрин эрэ диэбиттии, наара оронго кумуһуоһунан кумуһуан оһороохтоо. Күнүн аайы мөһүллэр буолан, эдьийдэрин, убайдарын олус ахтар. Кыралара буолан, элбэһи аһыһара, ичигэстик таннара, мөһүллэр дьени билбэт этэ. Убайдара баарына үчүгэй да эбит!

Арай биһр киэһэ, ханан да кыһыһара бүүптэт биһлибэт ийэлэрэ, куолутунан кэпсиһр икки мөһүттэр икки ардыһан саһанан дыһсайда.

- Мин сарсын Ортоһо барар буоллум, ыанһыксыһы солбуһа, икки хонугунан кэлэр иниһин, дыахарыһы сиргэ дьөлө түһэн хаалбатағыһа! Били дыахар баара буоллар, эйһин илдэ барыа этим. Билигин хаалаһын буо, оһоххун оттуон, ити айах адабатың аһатыһан. Саатар, ыалдыһ түнкэлийдэттэрэ үһү!

Оһолор биһр да сангата суох Өрүүһнэни хас хамнаһарын көрө олордулар. Дөрүн-дөрүн Уйбаанчык сөтөллөр.

Сарсыһыгар Өрүүһэ бараатың кытары, Уйбаанчык танһан киһрэн барда.

- Оонһуурһун ыл.

Кини элбэх сангата суох, наар тугу эрэ толкуйдуу сылдыр. Балтын сиппитинэн холкуос быраабатыгар тийдилэр. Тугу да өйдөөбөтөр да, Дьэлиэнэ

нэ биһр да сангата суох убайың батыһар эрэ. Саас буолан, хата, кыһың курдук тонмот.

Киһрбиттэрэ, оһуол төбөтүгэр оһорор киһи туораах суоту төттөрүтаары тарда-тарда тэтэрээксэ тугу эрэ суруйар. Бу - холкуостарын бэрэссэдээтэлэ, ырааһыһан таайдара. Аһан тыаһаабытгыгар көрөн, соһуйда, оһолор киһрэн аһанга тураллар эбит.

- Уйбаанчык, туюхха кэлин? Ийэң барбата дуо?

Уйбаанчык балтын ситэһ дэлэритэн илдэһ сонун уһулла, ырааһыһын өрө тардан, балтын этин көрдөрдө. Дьэлиэнэ кыһысаан бүүптэтэ суох баас буолубт эбит.

- Һм...

Бэрэссэдээтэл көһсүн этиттэ.

- Чэ, дыһэлээң. Өрүүһэ кэллэһинэ, тугу эрэ быһаарар иниһит. Аһыһыгьт баар дуо?

Оһолор сангата суох сукуллан биһр сиргэ харафаламмыт курдук турдулар, манһан ханна да барар санаалаһа суоһа көстөр. Дөрүн-дөрүн Уйбаанчык сөтөллөрө иһиллэр.

- Һм ...

Бэрэссэдээтэл Өрүүһэ кытаанаһ майгыһын, бөһө тыһын билэр буолан, оһолору илдэһ дыһэлээтэ. Оһолору балаһанга хааллартаһан баран, ханна эрэ тахан барда. Сотору биһр киһини батыһыһаннаһан афалла.

- Бу олороллор. Ньурбаа киллэһрэн балыһыһа туттаргыһын. Ырааптар сылдһан этэһин. Чэ, үһсөнэ түһэн баран, айанһыгьт да ырааһ, суолгутун тутун.

Оһолор үөрэн, харахтара кылаһаһыһтылар. Дьэлиэнэ кыһысаан бүүгүн, сарсын, ол ынараатыгар буруйдааһар да, буруйда да суоһар мөһүллүбэттигтэн аһара үөрдэ. Кыһыһармтаһай эдьийиттэн барарга күн баһалаах. Лэппизскэ оһото ситэ таһырдьа тахсыһыттар биһр ат сырабаба көлүллэн, киһилэри көһүтэн турар эбит. Айанһыһын билэн, инэрсийэһн ылла. Дьэлиэнэ кыһысаан санаатыгар тугу эрэ кэрэһнэ түстэһэн эбэрдэһиргэ дылы. Оһолор төрөөбүт Мэңэдэктэһрин бүүгүн эрэ көрөллөрүн билбэккэ, саһа олох диэки айанната турдулар.

Мирослава.

"Дьахтар кыламмыт" сийгэр

(Дьыг олохтон)

Бу кэпсиһр түбэлтэм ааспыт үйэ 60-с сылаһыгар буолбута. Эдэр сьлдыһан, биһрээ бултааһыт-балыктааһыт киһим - Сэргэй кэпсээбитин туюх да уларытыһа суох ааһааччыларбар тиһрдим. Оччолорго Сэргэй саһардыһы кэрэһинэһэн, оһолоһон сьлдыһар, эдэр киһи эбитэ.

Биһр күһүн, соһотоһун, тайахты дьен, Дьыикимдэ Арбаа үрэхинэн барыһлар. Дьахтар кыламмыт дьен дулаһан ааттаах, абааһылааһ диир түбэлэригэр барарга быһаарыммыт.

Онно, быһыргы булчут үтээнэ баарыгар тийиэхтээбэ. Балаһан ыһын уонна алтынныһ ыпсыһыһала буолан бастагы ханһыһан түспүт кэмнэрэ этэ. Сэргэй өрүү даһаны ыга суох бултуура. Кини сыты билэр оһуобай дьөһурдааһа. Тайах сытын ылаһыһана, суолун булан, күнү күннэһан батыһан бултуура. Биһрдэ киһиниһин сир харатыгар тайахты Арбаа үрэххэ сылдыһыттыаһпыт. От үрэх салаатың батан иһэн киһим: "Оо, атыһр таһаһа сыта баар, бу соһорутааһыта ааспыттар", - дьен баран суол-иис көрдөөтө.

Мин киһини үтүктэн, ол-бу диэки сытырбаһан көрөбүн да, туюх да сыта баара биллибэт. Киһим ыһырыһыгьтар тийибитим, бу иннибитигэр арай, икки тайах суола муоһу, дулаһы быһыта үктэһн субу ааспыттар. Сааһара буруоһу сытара. Биһрлэһин суола сүрдээх улаһан, иккиһин киэһэ орто соһуһа. Оччону көрбүт дьон, суолларың устун түһүһэн кэбиситибит. Балаһа суоллаһан баран, биһр арыһ ойууру икки өттүһэн бардыбыт. Өр-өтөр буолбата, киһим карабинның тыаһа икки төгүл тингидэ.

Сүүрэн тийибитим, киһим: "Дьэ кыһыһы, миһин билэһнэр, ырааһтан, үөттэр быһыһарыһан куотан истэхтэһинэ ытылаһан, сыһыһан кэбистим. Талаһ тарта быһыһылаах. Хаан ингин таммалааһыта көстүбөт", - дии тоһуйбута. Тыал хоту киһрэн, сытын ылбыттара быһыһылааһа.

Дьэ итинник киһи, Дьахтар кыламмыт дьен сиргэ түңкүр-танкыр түһэн чуғаһаһан испитэ. Ону-маны санаһан, тула өттүн манаһа, бэйэтэ да дух-дах тутта истэһинэ, арай доһоор, олох чуғас, ойбоһуугар, сүр хатаннык дьахтар кылаһа түстэ! Сэргэй кутталыгтан куйахатың тириитэ үмүрүтэ тарта, баттаһа туран хаалла!

Саатың хаба тардан ылаат, талаһ төрдүттэн ойон туран, хаһыһыһы-хаһыһыһы куотан боругулдуйан эрэр дыахтары, абааһы дии санаат, көһсүн хараһың кыһаһан, элбэрээһин тардан эрдэһинэ, иккис дьахтар олох атаһын анһыгтан ойон туран, часкыһа-часкыһа куотта. Онно эрэ

өйдөөтө - Арбаа Үрэх диэки отоннуу тахан баран, икки нуучча дыахтара муһан хаалбыттарың көрдөөбүттэрэ уонһан таһса хоммутун.

Сэргэй: "Тохтоон, Стойте!" - дин-дии сырсан сабыкыччыһа да, дыахталлара ситтэриэ суох курдуктар, хараһа ойуур быһыһыһан сүүрэн элэгэдийлэллэрэ түргэнэ сүр.

Ситтэриэ суохтарың билэн, хаһыһығы-хаһыһығы үрдүлэриһэн ытылаһан субурутта. Онуоһа эрэ, дыахталлара умса баран түстүлэр. Сүүрэн тийибитэ, тангастара бүтүннүү тырыттыбыт, баттахтара бураллыбыт, соһо, атаһ сығыһнаһ нуучча дыахталлара бөтүөхтэһэ сыгаллар эбит. Атахтара хаан оһуоһу сылдыр, тырыттыбыт тангастарың быһыһыһан үп-үрүң түөстэрэ бығыһылыһлар. Харахтара ирибит киһи курдук сүүрэккэлэстэр. Туран куота сатаабыттарың эмиз хаһыһытаһан тохтоолоһо. Икки нэдиэлэт-тэн ордук муһаннар, отой өйдөрүттэн тахан хаалбыттар.

Хамаһанда бөһөнөн, саһанһан хомбуойдаһан, ылык устун үтэһн дьэки үтэйһн истэ. Ол былаһың тухары дыахталлара, быһс буллулар эрэ куота сатыыр мөккүһнэ. Үтэһнэһн киллэртээтэ. Чүөчэлэрэ икки ағыһ хараһа муһнуктан харахтара кылабачыһа олордулар. Нууччалыһ уоскуйың, киһиһин, эһигини дьэбитигэр тизр-дэтиэһиһ диир үһү да, дыахталлара өйдөөбөтөхтүү көрөн бөтүөхтэһэ олорбуттар. Тахан куотуохтара дьен, саатың кууһан баран, ааны бүүлүү балаһ эмэ олорбут. Арыһы уоскуйбуттарың кэннэ, тизрэмэстээх чэйиттэн биһр-биһр куотан биэртэлэбит, арыһылаах килиэбиттэн бэрситибит.

Ачыктаһан, хоруһыһан уһуоһ-тириһи буолбут чүөчэлэр килиэп үрдүгэр инсэлээхтик түспүттэр. Алыһ ачыктааһыт дьон эмискэ элбэхтик аһааһтарыһа, оһоһосторо бааллар үһү дьени ханна эрэ истибитин өйдөөһн, Сэргэй аһыгтан кыра-кыратык бэриһтэ. Үһсөнэһн, арыһы өй киһрэн, чүөчэлэрэ ытаһан сығырбаһан барбыттар. Эргэ суорбаһ баарың биһрдэригэр биһр-битин эриһэн кэбиспит. Иккиһигэр бэйэтин сонун устан, саһныгар иһилит. Ол кэннэ, чүмэчи уматтан, бэлэмнэһиллибит мас баарыһан оһобун отунна. Тимир оһох барахсан, дьон кэллэ дьен үөрэ-көтө таһырдыһы умайан, кыракыһ үтэһни түргэн үлүгэрдик сылытта. Тардыһылааһ тимир оһох тыаһа, дыахталлар ытаһан сығырбаһыһылаһа үтэһн иһин толордо.

Абаһа.

(Салгыһыта бэчэттэһнэ).

ЭН саастыылаабын №6

Оскуола оболоругар аналаах хаһыат уонна оскуолалар
медиа-кииннэрин анал таһаарыта

Аан дойду кэрэ куоларын күнүнэн!

Кырачаан кэрэ куоларбытын Аан дойду таабы кэрэ аҥаардар күннэринэн иттистик-истинник эбэрдэлиибит!

Бүгүн Ксенофонт Дмитриевич Уткин аатынан Марха орто оскуоланын оҕолоро ийэлэрин, эбэлэрин эбэрдэлиллэр.

Степанова Венера, 2 кылаас:

Мин эбээм аата Николаева Валентина Васильевна. Кини наһа минньигэс ас буһарар, сайын оҕуруот ордор. Эбэбит биһиги кыра эрдэспиттэн кэрэбэ-үтүөбэ үөрөспүтүгэр махтабыт. Мин эбээбин наһа күүскэ таптыбын уонна кулун тутар 8 күнүнэн эбэрдэлиибин!

Тарабукин Владислав, 8 кылаас:

Мин ийэм аата Тарабукина Виталина Витальевна, кини дьыссаакка үлэтир. Ийэбэр дьытаһынаабы үлэтигэр көмөлөһөбүн, мас хайтабын, муус киллэрэбин, хаар курдьэбин. Сааскы маннайгы бырааһынныгынан ийэбин, эбэбин эбэрдэлиибин!

Алексеевко Алексина, 5 кылаас:

Мин ийэм аата Алексеевко Алина, кини дьыта хаһааһыстыбатыгар үлэтир. Үлэтирин олус сөбүлүүр. Мин ийэбэр иһит сууһун, муоста харбаан, дьыта хомуһун олус көмөлөһөбүн. Ийэбит биһигини олус таптыыр, бүбөйдир. Мин ийэбин таптыбын, сибэки дьөрбөтүн уунабын!

Андреева Уруйдаана, 5 кылаас:

Биһиги биһиргэ төрөөбүттэр сэттэбит, сэттэ кыыс. Ийэбит сарсыарда эрдэ туран оскуола атаартыыр. Оҕолорун бүбөйдээн, үөрэхтээн, билигин икки эдьийбит оскуоланы үчүгэйдик бүтэрэн барбыттара. Ийэбин Аан дойду кэрэ аҥаардарын күнүнэн эбэрдэлиибин, күүскэ таптыбын!

Ийэлэргэ аналаах хоһоонор

Күндүттэн күндү киһибит -
Биһиги ийэбит.
Күн курдук сырдатар
Оҕотун куруутун аһынар.
Ис сүрбүттэн эйбэс
Майгыта сайаҕас,
Сырдык санаалаах,
Ыраас дууһаалаах,
Минньигэс астаах,
Сымнаҕас илиһилээх
Күндү киһим - мин ийэм!

СКРЯБИНА Стелла,
6 кылаас.

***

Үс саха төрүтэ - ийэлэр,
Үс саха тирэбэ - ийэлэр,

Үс саха алгыһа - ийэлэр,
Ийэлэр дыкти кэрэлэр,
Туохтааҕар да ураты күндүлэр,
Ийэлэр бу сир дойдуга
Оҕону бизбэйдээн итэллэр,
Ийэлэр күннэбэр сырдыктар,
Уоттааҕар ураты сылаастар.
Амарах нары майгылаах
Күн күбэй ийэлэритин
Туохтааҕар да ордоробут,
Олустук да таптыбыт.
Ийэлэр барыны сатыллар,
Ийэлэр барыны биллэр
Ардыгар мунар да күннэргэр
Өрүүтүн баар буолуо аттыгар.

ИВАНОВ Роберт,
9 кылаас үөрэнээччитэ.

Күн тэнэ киһибит - күн күбэй ийэбит

Бу сиргэ саамай күндү киһи-
бит - Ийэ. Ийэ дьин саамай чугас
доҕор буолар. Күн сиригэр ки-
ниттэн күндү киһи суох. Ийэ
суох олох суох. Ийэ баар буолан
биһиги дьоллоохпут, күн сиригэр
төрөөн киһи буолан үөрэ-көтө
олоробут. Ийэбит иитэн, аһатан,
элбэххэ үөрэтэн, көмөлөһөн, сүбэ
бизрэн улаатыннарбыт киһибит.
Ыарыйдахха түүннэри-күнүстэри
эмтээн, минньигэс аһын буһаран,
көрөр-харайар күн күбэй көмүс
ийэм. Ийэ баарын тухары олох
баар, ийэ баарын тухары орто
дойдуга үөрүү-көтүү, дьол, урдүк-
кэ талаһыбы баар. Туох барыта
сайдар, салҕанар күн тэнэ киһит-
тэн - күн күбэй ийэттэн.

АНДРЕЕВА Виктория,
11 кылаас.

***

Ийэлэр дьин биэр баар суох
аймабын, саамай чугас, таптыыр
киһи эийэхэ ийэн буолар.
Ийэлэри биһиргэ бастакы

тыын, үөрэх биэрээччилэр буо-
лаллар. Бастакы үөрэх ийэттэн
ылабыт, биһигини улаатыннарар,
тангыннарар, сүрэхпитигэр сы-
лаас, уот биэрэр. Бастакы хаа-
мыбытын ийэбит, аҕабыт кө-
рөллөр, бастакы буукбаларбы-
тын ийэбит үөрэтэр, дьыбэ кэл-
лэххэ ийэлэрбит минньигэс аһы-
лыктарын сыта кэлэр.

Ийэлэрибин биһиги харыс-
тыахпыт, убаастаахпыт, хомотуо
суохтаахпыт. Ийэ дьин биһиги хар-
ыстааччыбыт, көмүскэһээччи-
бит, саамай таптааччы киһибит.

ИВАНОВ Тимур,
7 кылаас үөрэнээччитэ.

Ууккун оскуолатыгар үөрэнэрбинэн киэн туттабын

Кулун тутар 1 күнүгэр Саха
билиллээх учуонайа, суруйаач-
чы, поэт, профессор Ксенофонт
Дмитриевич Уткин-Нүһүлгэн тө-
рөөбүт күнэ. 2015 сыллаахха бэс
ыйын 15 күнүгэр "Нурба улууһа"
муниципальной тэриллии баһы-
лыга Борис Николаевич Попов
уураабынан мин үөрэнэр оскуо-

лабар Ксенофонт Дмитриевич
Уткин аата ингериллибитэ. Марха
орто оскуоланын бастакы выпуск-
нигынын, саха норуотун чулуу киһи-
тин аатын сүгэр оскуола үөрэн-
нэрибиттэн киэн туттабын. Ууккун
ырыа буолбут хоһооннорун дьон
сэргээн истэр. Кини хоһооннору-
гар 50-тан таһа ырыалар айыл-
ланнар ылланаллар (Оккоолой-
доон Оккоолой, Хатын-Сыһыы,
Субуллар суһоох). Егор Поликар-
пов, Афанасий Моргуосов, Вале-
рий Платонов, Алексей Калинин-
ский, Инга Еремеева, Надежда
Захарова уонна да атыттар хо-
һооннорун ырыа гынан көгүд
дуолга күлүмнэтэ көтүппүттэр.

2010 сыллаахха кулун тутар 22
күнгэр Марха орто оскуоланын
дириэктэрин 52 нүөмүрдээх би-
рикээһинэн, Ксенофонт Дмит-
риевич үтө көгүлүнэн, "Хатын
Сыһыы" дьин ырыата оскуолабыт
өрөгөй ырыата, Гимнэ буолбута.
Сылын аайы ыгытылар "Уткин-
ский аабылар", Ууккун хоһоон-
норугар уруһуй күрбэ билигин да
ыгытылла тураллар.

ФЕДОРОВ Саша,
8 кылаас үөрэнээччитэ.

Дизайнер буолуохпун баҕарабын

Андреева Влада

1. Влада үтө күнүнэн, бэйэ
тускун сийилии кэпсээ эрэ?

- Мин аатым Андреева Влада
Владимировна, К.Д. Уткин
аатынан Марха орто оскуоланын
11 кылааһын үөрэнээччитэбин.

2. Иллэн кэмгэр тугунан дьа-
рыктанаргынын сөбүлүүгүгү?

- Иллэн кэммэр уруһуйдуур-
бун, лепкалыырбын, араас онго-
луктары онгоробун уонна ытар-
ҕа онгоробун сөбүлүүбүн.

3. Олус үчүгэйдик уруһуйдуур

эбиккин. Хаһан уруһуйдан саҕа-
лаабыккыны?

- Мин уруһуйдан уон биэр
сааспыттан дьарыктаммытым.
Ол эрэн дьыссаат саҕаттан интэ-
риэһиргир этим.

4. Быйыл оскуоланы бүтэрэр
сылыг, ханнак экзаменнары
туттараары сылдыабын?

- Экзаменнар литератураны
уонна обществознанияны тутта-
раары күүскэ бэлэмнэнэ сылдыа-
бын.

5. Ханнак идэни баһылааххын
баҕарагыны?

- Билигин дизайн өтүгөр
тардыһа сатыбын. Ол эбэтэр
"дизайнер одежды" идэтин тал-
лым. Ол бу араас, дыкти тангас-
тары тигэн дьоннорго көрдө-
рүөхпүн баҕарабын.

6. Кэлэн иһэр сааскы бастакы
бырааһынныгынан ааҕааччылар-
га бэйэ эбэрдэбин тугу этиигэ
этэй?

- Күндү кэрэ аҥаардары бу
кэлэн иһэр бырааһынныгынан
эбэрдэлиибин. Баҕарабын эһи-
эхэ күн сиригэр баар бары үчүгэ-
йи, үөрүү-көтүү эһиэхэ тийиэхэ-
тин, ил-эйэ дьыбэтин толору
дьоллоотун!

Педагог уонна уһуһааччы сылын ыллыбыт

Кулун тутар 3 күнүгэр Нур-
бачаанга "Түмсүү" култуура ки-
нигэр Педагог уонна уһуһааччы
сылыны арыдыбыт. Тэрэһини
арыйыыга Нурбачаан орто ос-
куолата уонна оҕону сайыннарар

инитэр киэнэ "Сайды" ылаан-
ыҥкүүлээн кыттыыны ыллылар.

Өр сылларга үлэлээбит Бэтэ-
рэн учууталлар ыҥырыллан сэ-
мэй бэлэхтэри туптуттара. Тэ-

рээһин бүтүүтэ кэлбит дьонго
"Год педагога и наставника" дьин
торт сизн астынан барбыттара.

Нурбачаан оскуолата.

– Нюрбинская ТИК –

РЕШЕНИЕ №185

01.03.2023 г.

Об определении числа членов участковых избирательных комиссий с правом решающего голоса Нюрбинского района

В соответствии с пунктом 3 статьи 27 Федерального закона "Об основных гарантиях избирательных прав и права на участие в референдуме граждан Российской Федерации", пунктом 8.3 Методических рекомендаций о порядке формирования территориальных избирательных комиссий, избирательных комиссий муниципальных образований, окружных и участковых избирательных комиссий, утвержденных постановлением Центральной избирательной комиссии Российской Федерации от 17 февраля 2010 года № 192/1337-5, в связи с формированием участковых избирательных комиссий со сроком полномочий на пять лет Нюрбинская территориальная избирательная комиссия **решила:**

1. Утвердить количественный состав членов участковых избирательных комиссий с правом решающего голоса (прилагается на двух листах) на соответствующих избирательных участках Нюрбинского района.
2. Опубликовать настоящее решение в районной газете "Ньурба".

Председатель ПЕТРОВА Н.С.
Секретарь ЕГОРОВА А.Р.

Приложение к решению Нюрбинской территориальной избирательной комиссии №185 от 01.03.2023 г.

№ п/п	Участковая избирательная комиссия избирательного участка №	Местонахождение избирательного участка	Количество избирателей на участке по состоянию на 1 января 2023 г.	Количество членов УИК с правом решающего голоса
1.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 396	МО «Город Нюрба»	783	8
2.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 397	МО «Город Нюрба»	857	8
3.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 398	МО «Город Нюрба»	920	8
4.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 399	МО «Город Нюрба»	570	7
5.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 400	МО «Город Нюрба»	856	8
6.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 401	МО «Город Нюрба»	1224	8
7.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 402	МО «Город Нюрба»	666	8
8.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 403	МО «Город Нюрба»	647	8
9.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 404	МО «Город Нюрба»	537	7
10.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 405	МО «Город Нюрба»	514	7
11.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 406	МО «Октябрьский наслег»	2256	12
12.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 407	МО «Октябрьский наслег»	94	4
13.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 408	СП «Дикимдинский наслег»	226	5
14.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 409	МО «Сюлинский наслег»	309	5
15.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 410	СП «Кюндядинский наслег»	678	8
16.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 412	МО «Нюрбанский наслег»	387	6
17.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 413	СП «Чаппандинский наслег»	569	7
18.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 414	МО «Жарханский наслег»	250	5
19.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 415	СП «Таркайинский наслег»	176	4
20.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 416	СП «Таркайинский наслег»	542	7
21.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 417	МО «Хорулинский наслег»	524	7
22.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 418	МО «Аканинский наслег»	351	6
23.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 420	МО «Кангаласский наслег»	357	6
24.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 421	СП «Едейский наслег»	98	3
25.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 422	МО «Тюмюкский наслег»	631	7
26.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 423	МО «Чукарский наслег»	502	6
27.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 424	СП «Мархинский наслег»	327	5
28.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 425	МО «Мальжагарский наслег»	345	5
29.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 426	МО «Бордонский наслег»	1175	9
30.	Участковая избирательная комиссия избирательного участка № 427	СП «Мегежекский наслег»	352	6

– Памятка –

СВЕРХБЫСТРЫЙ ПОИСК ЗАБЛУДИВШИХСЯ

Это не надежный, а сверхнадежный способ найти заблудившихся за несколько часов. В памятках для заблудившихся в лесу надо написать, примерно, следующее: "Прислоняйте к стволам соседних деревьев сучки. Их в лесу полно. Наклон верха сучка показывает, куда идут заблудившиеся. Через два часа остановитесь и ждите спасателей". Люди из точек превращаются в километры, а километры найти неизмеримо проще, чем точки.

Предприятие продает следующие объекты по Республике Саха (Якутия)

п. Депутатский: Здание - 626,58 кв.м., Гараж - 31,70 кв.м.;
г. Мирный: 3 этаж 3-хэтажного здания по Ленина, 5 - 497 кв.м.;
п. Чульман: Здание по Титова, 7 - 724 кв.м.;
п. Серебряный Бор: 2 этаж 2-этажного здания дома 34 - 489 кв.м.;
п. Чернышевский: Гараж и помещение - 106,4 и 50,1 кв.м.;
г. Усть-Нера: Здание Сахателеком - 2 133,90 кв.м.;
с. Мындааба, Усть-Алданский улус: Гараж деревянный - 58 кв.м.;
Сдаются помещения с центральным входом в центрах г. Нерюнгри и г. Алдан: Площади - 288 и 78,4 кв.м., 1 этаж.
Так же сдаются помещения в аренду: Вилюйск, Ленск, Покровск, Тикси, Депутатский, Жиганск, Зырянка, Нюрба, Олекминск, Сангар, Светлый, Сер. Бор., Верхневилуйск.
Контактный телефон: (4112) 40-70-32, 8-924-870-50-39.

– ОМВД предупреждает –

За добровольно сданное ружье предусмотрено денежное вознаграждение

В 2022 году было возбуждено 16 уголовных дел за незаконное приобретение, передача, сбыт, хранение, перевозка, или ношение огнестрельного оружия, его основных частей, боеприпасов в Нюрбинском районе. А с применением огнестрельного оружия было совершено 12 преступлений. За январь-февраль т.г. возбуждено 6 уголовных дел.

В целях профилактики данного вида преступлений сотрудниками полиции проводятся различные рейды и проверки. Так, в ходе профилактических мероприятий участковыми уполномоченными полиции ОМВД России по Нюрбинскому району выявлен факт незаконного приобретения огнестрельного оружия 39-летним местным жителем.

Установлено, что гражданин приобрел, незарегистрированный в установленном порядке, охотничий карабин модели ТОЗ-

16, 1957 года выпуска и боеприпасы в количестве 60 штук к огнестрельному оружию. Далее хранил у себя в гараже. Возбуждено уголовное дело по признакам преступления, предусмотренного ч.1 ст.222 Уголовного кодекса Российской Федерации "Незаконное приобретение, передача, сбыт, хранение, перевозка, или ношение огнестрельного оружия, его основных частей, боеприпасов".

Полиция напоминает, за добровольно сданные предметы вооружения предусмотрено денежное вознаграждение и освобождение от уголовной ответственности. Не может признаваться добровольной сдачей оружия его изъятие при задержании, а также при производстве следственных действий по его обнаружению и изъятию.

ОМВД России по Нюрбинскому району.

– Ваше право –

Не забудьте заявить о льготах по имущественным налогам

Законодательством о налогах и сборах для отдельных категорий граждан и видов имущества предусмотрены налоговые льготы по имущественным налогам (транспортному налогу, земельному налогу, налогу на имущество физических лиц).

Подобную информацию об установленных налоговых льготах в Республике Саха (Якутия) и муниципальном образовании можно узнать, воспользовавшись информационным ресурсом "Справочная информация о ставках и льготах по имущественным налогам" раздела "Электронные услуги" официального сайта ФНС России <https://www.nalog.ru/rn14/service/tax/>.

Для лиц, относящихся к льготной категории налогоплательщиков (пенсионеры, инвалиды, многодетные), установлен проактивный (беззаявительный) порядок предоставления налоговых льгот в рамках информационного обмена налоговой службы с ПФР, Росреестром, региональными органами соцзащиты.

Если в налоговые органы в рамках межведомственного взаимодействия не поступили сведения о лицах, относящихся к льготным категориям, налогоплательщик вправе обратиться в любой налоговый орган с заявлением о предоставлении имеющейся у него льготы, указав документы-основания для ее предоставления.

Заявить о праве на льготу необходимо для того, чтобы при формировании налоговых уведомлений за 2022 год эти сведения были уже учтены, и льготы были предоставлены своевременно.

Самый легкий и быстрый способ обратиться с заявлением о предоставлении льготы по имущественным налогам: через Личный кабинет налогоплательщика <https://lkfl2.nalog.ru/lkfl/login/>.

Зарегистрированные пользователи портала "Госуслуги" имеют возможность совершить вход с помощью подтвержденной учетной записи портала госуслуг. Для входа на стартовой странице сервиса, с правой стороны страницы под окном входа в Личный кабинет имеется функционал "Войти через госуслуги (ЕСИА)". Подтвердить учетную запись Госуслуг можно онлайн - в веб-версиях или мобильных приложениях банков "Сбербанк", "ВТБ", "Тинькофф", "Почта Банк".

По желанию можно приложить к заявлению документы, подтверждающие право на льготу. С учетом льготы налоговый орган произведет перерасчет суммы налогов, но не более чем за три налоговых периода (года), предшествующих календарному году предоставления заявления о применении льгот.

Кроме того, на официальном сайте ФНС России www.nalog.ru и пользователям смартфонов на платформах Андроид и IOS в App Store и Google Play имеется возможность бесплатно скачать его мобильную версию по названию "Налоги ФЛ".

Пользуйтесь электронными услугами и сервисами Федеральной налоговой службы - это удобно и доступно!

**Пресс-служба
Управления ФНС России по Республике Саха (Якутия).**

- Важно знать -

Информация по побочным продуктам животноводства

С 1 марта 2023 года вступает в силу Федеральный закон от 14.07.2022 № 248 "О побочных продуктах животноводства и о внесении изменений в отдельные законодательные акты РФ" (далее - Закон).

Целью Закона является повышение эффективности вовлечения побочных продуктов животноводства в сельскохозяйственное производство, в том числе для обеспечения воспроизводства плодородия земель сельскохозяйственного назначения.

Побочными продуктами животноводства, в соответствии с Законом, являются вещества, образующиеся при содержании сельскохозяйственных животных, включая навоз, помет, подстилку, стоки, и используемые в сельскохозяйственном производстве.

До принятия Закона продукты жизнедеятельности сельскохозяйственных животных рассматривались как отходы производства и потребления III-V класса опасности. В связи с этим сельскохозяйственным предприятиям было необходимо вносить плату за негативное воздействие на окружающую среду и др. Новый Закон позволяет признавать навоз, помет, подстилку и стоки не отходами производства и потребления, а побочными продуктами животноводства, к которым не будут применяться вышеиз-

ложенные требования. Ранее, если сельхозпредприятие не лицензировало деятельность по обращению с навозом и не платило сбор за негативное воздействие на окружающую среду, то предприятие штрафовали.

Отнесение веществ, образующихся при содержании сельскохозяйственных животных, к побочным продуктам животноводства или отходам, осуществляется юридическими лицами, индивидуальными предпринимателями, крестьянскими (фермерскими) хозяйствами без образования юридического лица, осуществляющими производство сельскохозяйственной продукции, самостоятельно.

Если предприятие перерабатывает навоз в побочные продукты животноводства по всем стандартам, по всем техническим условиям, то оно не должно будет лицензировать эту деятельность и платить за негативное воздействие на окружающую среду, поскольку в этом случае навоз не признается отходом. Однако при нарушении требований к обращению побочных продуктов животноводства они признаются отходами. Перечень нарушений, в результате которых побочные продукты признаются отходами утвержден распоряжением Правительства.

К полномочиям Россельхознадзора отнесен контроль за соб-

людением животноводческими требованиями к хранению, обработке, переработке, транспортировке и продаже побочных продуктов животноводства.

Если животновод намерен перерабатывать эти вещества в побочные продукты животноводства, он должен будет уведомить об этом Россельхознадзор. Уведомление в 2023 году направляется до 1 мая 2023 года на период с 1 марта 2023 года по 31 декабря 2023 года, далее - уведомление направляется ежегодно на предстоящий календарный год не позднее 31 декабря текущего календарного года в территориальное управление Россельхознадзора по Амурской области и Республике Саха (Якутия) лично или посредством почтовой связи с уведомлением о вручении на адрес: 677009, Республика Саха (Якутия), г. Якутск, ул. Некрасова, 2 А, или в форме электронного документа через Госуслуги.

При этом в случае изменения сведений, указанных в направленном уведомлении, уведомитель вправе до 31 декабря календарного года, на который направлено уведомление, направить корректирующее уведомление.

**Территориальное управление
Россельхознадзора
по Амурской области и
Республике Саха (Якутия).**

- Здоровье -

Врач-уролог:

Что лечит у мужчин и женщин?

Урология - область медицины, изучающая заболевания органов мочевого выделительной системы, а именно почек, мочевого пузыря, уретры, половых органов.

Когда необходимо показаться урологу?

- При недержании мочи.
- При болях и жжении во время мочеиспускания.
- При частых или слишком редких позывах в туалет.
- При обнаружении в моче примесей крови или гноя.
- При изменении цвета мочи.
- При болях внизу живота, поясничной области.

Если хотя бы один из вышеперечисленных симптомов сопровождается повышением температуры, это означает, что в организм запущен воспалительный процесс. Рекомендуем незамедлительно записаться к урологу, чтобы вовремя диагностировать болезнь и выбрать метод лечения.

Мужчинам следует обращаться к урологу при следующих

проблемах:

Мочекаменная болезнь. Энурия (недержание мочи). Простатит. Аденома простаты. Фимоз. Варикоцеле. Гидроцеле. Эректильная дисфункция. Бесплодие. Кровь, гной в уретре и в моче. Боли при мочеиспускании. Уретрит (воспаление мочеиспускательного канала). Пиелонефрит. Недержание мочи.

Женщинам следует обращаться к урологу при следующих проблемах: Мочекаменная болезнь. Воспаление мочевого пузыря (цистит). Уретрит (воспаление мочеиспускательного канала). Пиелонефрит. Недержание мочи.

урологии:

- Лабораторные исследования (мазок на флору, бактериологический посев, анализ мочи, анализ крови, б/х крови, онкомаркеры, спермограмма).
- Ультразвуковые исследования (ультразвуковое исследование почек, мочеточников, предстательной железы, органов мошонки).
- Компьютерная томография (КТ).

Записаться к урологу можете у регистратуры.

Прием ведет врач уролог **Тимур Николаевич Тимофеев в 255 кабинете районной поликлиники Нюрбинской ЦРБ.**

Диагностические методы в

Нюрбинская ЦРБ.

- ОМВД сообщает -

Сдай оружие - получи деньги!

В целях предупреждения незаконного хранения предметов вооружения Постановлением Правительства Республики Саха (Якутия) от 12.02.2004 № 63 утверждено положение о порядке и размерах выплаты денежного вознаграждения гражданам за добровольную сдачу, незаконно хранящегося у них оружия и боеприпасов, взрывчатых веществ и средств взрывания.

В соответствии с действующим законодательством Российской Федерации для граждан в случае добровольной сдачи незаконно хранящегося оружия, оружия самообороны, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств, освобождаются от уголовной и административной ответственности.

Тарифы вознаграждения:

- за сдачу огнестрельного охотничьего оружия с нарезным стволом - 8000 рублей;
- за сдачу охотничьего огнестрельного гладкоствольного оружия - 6000 рублей;
- за сдачу пистолета с патронами травматического действия, патронами газового действия и патронами светозвукового действия - 4000 рублей;
- за сдачу самодельного нарезного оружия - 7000 рублей;
- за сдачу самодельного гладкоствольного оружия - 5000 рублей.

Гражданин, изъявивший желание сдать оружие, боеприпасы, взрывчатые вещества, взрывные устройства должен обратиться в ОМВД России по Нюрбинскому району.

ОМВД России по Нюрбинскому району.

Улаханнык убаастыыр бииргэ үөрэммит үөлээннээхпитигэр милиция полковника Юрий Владимирович Ивановка тапталаах кэргэнэ, өр сылларга ХИФУ Мииринэйдээби филиалыгар медиктээбит СӨ Доруубуяа харыстабылын туйгуна
Анна Федоровна

уһун ыарахан ыарыттан Орто дойдуттан барбытынан дыиз кэргэнгэр, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.
Марха орто оскулатын 1962 сыллаабы выпускнигара.

Күн күбэй ийэ, эйбэс эбээ, өр сылларга бииргэ үлэһэбит кэллигэбит, дуобат уонна саахымат күрэхтэһиилэригэр ситиниһилээхтик кыттан оскуолабыт аатын ааттаптыт үлэһиппит **СЕМЕНОВА Раиса Прокопьевна күн сириттэн соһумардык күрэммитинэн оҕолоругар, сиэннигэр, чугас дьонугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.**

К.Д. Уткин аатынан Марха оскулатын кэлэктиибэ.

Күндү дүүгэбит **ГЕРАСИМОВА Софья Осиповна** биһиги кэксэбиттэн эмискэ күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннигэр, чугас уруу-аймах доһугар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит. Сонябыт барахсан сьрдьк мөссүөнэ, кэрэ сэбэрэтэ, сэмэй майгыта биһиги өйбүтүгэр-санаабытыгар үйлэргэ хаалыаба. Быдан дьылларга быраһаай, дүүгэбит барахсан.
Күндээдэ "Алгыс эбээлэрэ" түмсүү.

Күндээдэ нэһилиэтин кырдабаһа, элбэх оҕо амарах ийэтэ, сиэннэр тапталаах эбээлэрэ
Софья Осиповна ГЕРАСИМОВА

бу дьыл кулун тутар 7 күнүгэр соһумардык, хомолтолоохтук күн сириттэн күрэммитинэн Күндээдэ нэһилиэтин кырдаастарын, пенсионердарын түмсүүтэ чугас дьонугар, оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.
Күндээдэ кырдаастарын түмсүүтэ.

Тапталаах оҕом, Ньурба к. олохтооҕо
ЕФРЕМОВ Станислав Николаевич анал байыаннай эпэрээссийэ кэмигэр 47 сааһыгар тына быстыбытынан бары билэр дьонугар, аймактарыгыгар диригини курутууан туран иһитиннэрибит.
Ийэтэ, бары чугас дьоно.

Күндүтүк саныыр эдьийбит Людмила Николаевна уола
ЕФРЕМОВ Станислав Николаевич анал байыаннай эпэрээссийэбэ сылыан суорума суолламмытын дириг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.
Бииргэ төрөөбүттэрэ Беловолосовтар, Егоровтар.

Күндүтүк саныыр, убаастыыр убайбыт, быраппыт, "Ростелеком" ААУо Мэнгэ Хангаластаабы салаатын салайааччыта, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сибээһин Бочуоттаах үлэһитэ
НЕУСТРОЕВ Владислав Агитович

бу дьыл кулун тутар 1 күнүгэр ыарахан ыарыттан олохтон туораабытынан күндү кийиппитигэр, саҥасыгыгар Раиса Семеновнаба, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймактарыгар дириг кутурбаммытын биллэрэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.
Ньурба 1 №-дээх оскуола 1979 с ыһууа.

Күндүтүк саныыр, убаастыыр убайбыт, быраппыт, "Ростелеком" ААУо Мэнгэ-Хангаластаабы салаатын салайааччыта, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сибээһин Бочуоттаах үлэһитэ, Арассыыа сибээһин маастар, "Саха сирин киэн туттуута" нуруот бириэмийэтигэр "Сибээс салаатын үлэһитэ" анал аат кыайылыаба, Саха Өрөспүүбүлүкэтин "Кини килбизэ" бэлиэ хаһаайына
НЕУСТРОЕВ Владислав Агитович

ыарахан ыарыттан олохтон барытынан кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр, бииргэ төрөөбүттэригэр, аймактарыгар дириг кутурбаммытын тиэрдэбит.
Ивановтар, Потаповтар, Угандиннар, Емельяновтар, Лазаревтар, Архиповтар, Даниловтар.

Услуги опытного риэлтора в г.Нюрба и в г.Якутске.

Бесплатный подбор объектов купли-продажи недвижимости в г.Нюрба и Якутске.

- Юридическое сопровождение при заключении сделок.
- Ипотечные займы через банки-партнеры.
- Оценка недвижимости.
- Оформление недвижимости под материнский капитал.

Комфортное оформление сделки. Вы сами определите какой формат вам будет удобен: дистанционный, не выезжая из дома или личное присутствие.

К.т. 8-914-262-08-78.

Генеральной директор Стручкова Н.М.
Кылаабынай редактор э.т. Петрова Л.И.

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай сулууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 03.06.2020 с. регистрацыйанна.
ПИ № ТУ 14-00551

Тэрийэччилэр:
Саха Республикатын Правительствота, Саха Республикатын "Сахабэчээт" Государственной автономнай тэрилтэтэ.
Таһаарааччы: СР "Сахабэчээт" ГАУ
Таһаарааччы аадырыһа:
677000 Дьокуускай к. Орджоникидзе уул. 31.
Тел. 8-4112-343917, e-mail: sakhabecheat@mail.ru
Редакция, типография аадырыһа:
678450 Ньурба к. Ленин уул., 37.

Телефона:
Кылаабынай редактор, компьютернай отдел - 2-33-32.
e-mail: redakcia06@mail.ru

Хаһыат чэппиэргэ тахсар.
Тыла: сахалыы, нууччалыы

Индекс: ПИ 988
Тираж 730.
Объем - 12 стр. формата А3.
Сыаната - 38 солк.
07.03.2023 с.